

MAANDBLAD

APRIL 2012

VERSCHIJNT NIET IN JULI EN AUGUSTUS

De Lay-De Muyttere, Bruges

DE PLATE

V.U. Jean Pierre Falise, Hendrik Serruyslaan 78/19 - 8400 Oostende

IJslandvisser

(foto van Henri Laplasse)

DE PLATE

TIJDSCHRIFT VAN DE KONINKLIJKE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING
"DE PLATE" (V.Z.W.) - OOSTENDE.

Prijs Cultuurraad Oostende 1996.

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming.

Aangesloten bij de CULTUURRAAD OOSTENDE en HEEMKUNDE WEST-VLAANDEREN.

Statuten gepubliceerd in de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad d.d. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 16 juni 2004.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen en weerspiegelen niet noodzakelijk de opinie van de Kring.

Tekstovername toegelaten na akkoord van auteur en mits vermelding van oorsprong.

Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn.

De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort.

JAARGANG 41

NUMMER 4

MAAND april 2012

Prijs per los nummer: € 1,50

IN DIT NUMMER:

Blz. 72: **L. VAN COOLPUT:** Het eerste Oostends vrachtvoerend stoomschip: ss "Emma".

Blz. 75: **N. HOSTYN:** Monumenten, beelden & gedenkplaten in Oostende.

Blz. 82: **E. SMISSAERT:** Wisselwerking van de "Orient Express" en Oostende: een oppuntstelling.

Blz. 84: **R. JANSOONE:** Het dagelijkse leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944), deel 10.

Blz. 96: **E. SMISSAERT:** De archieven van het Koninklijk Paleis te Brussel: een gids.

KONINKLIJKE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING DE PLATE

Correspondentieadres : Heemkring De Plate, Langestraat 69, 8400 Oostende.

Hoofdredacteur en verantwoordelijke uitgever: Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Rekeningen : IBAN: BE81 3800 0966 6224

BIC: BBRUBEBB

IBAN: BE39 0000 7882 4119

BIC: BPOTBEB1

Website: www.deplate.be

E-mail: plate.oostende@telenet.be

Het Bestuur

Erevoorzitters:

August VAN ISEGHEM, Ijzerstraat 1, 8400 Oostende.

Omer VILAIN, Rogierlaan 38/11, 8400 Oostende.

Voorzitter:

Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende, tel. 059708815.

E-mail: falise.jp@scarlet.be

Ondervoorzitter:

Ferdinand GEVAERT, Duinenstraat 40, 8450 Bredene.

Secretaris:

Nadia STUBBE, Blauwvoetstraat 7, 8400 Oostende, tel. 059800289.

E-mail: de.plate@telenet.be

Penningmeester:

Fernand MUS, Salvialaan 5, 8400 Oostende, tel. 059501895.

E-mail: ferre.mus@skynet.be

Leden:

August GOETHAELS, Stockholmstraat 21/10, 8400 Oostende.

Freddy HUBRECHTSEN, Gerststraat 35A, 8400 Oostende.

Valère PRINZIE, Euphrosina Beernaertstraat 48, 8400 Oostende.

Emile SMISSAERT, Hendrik Serruyslaan 4/9, 8400 Oostende.

Johan VAN ROOSE, Kabeljauwstraat 5, 8460 Oudenburg.

Gilbert VERMEERSCH, Blauw Kasteelstraat 98/2, 8400 Oostende.

Koen VERWAERDE, A. Chocqueelstraat 1, 8400 Oostende.

Schreven in dit nummer:

Luc VAN COOLPUT: Van Stralenstraat 39, 2060 Antwerpen.

Norbert HOSTYN: MU.ZEE, Romestraat 11, 8400 Oostende.

Emile SMISSAERT: Hendrik Serruyslaan 4/9, 8400 Oostende.

Roger JANSOONE: Eikenlaan 12, 8481 Ichtegem.

APRIL ACTIVITEIT

donderdag 26 april 2012 om 20.00 uur

in de conferentiezaal van de V.V.F., Dr. L. Colensstraat 6, 8400 Oostende

Onderwerp: **NAAR ISLAND – VISSERS VERTELLEN OVER DE IJSLANDVAART**

Spreker: mevr. **Katrien VERVAELE**

Lang geleden trokken vele mannen van onze Westkust naar Duinkerke om er aan te monsteren op de zeilschepen die naar IJsland voeren. Vijf, zes maanden op zee in mensonterende omstandigheden. Een verhaal van horen vertellen, van zeer ver weg.

Wie echter wel nog kunnen vertellen, zijn de mannen die vanuit Oostende op IJsland voeren. Vanaf het begin van de twintigste eeuw had de IJslandvisserij zich naar Oostende verlegd. Hoewel de reizen minder lang duurden (18 dagen), was ook deze vorm van visserij zwaar. Deze verhalen kunnen nog verteld worden door de vissers zelf.

Katrien Vervaele interviewde een dertigtal mannen. Zij vertelden over de traverse, over het vissen en het dag en nacht werken, over stormen, witte wind, black frost... Zij vertelden over vissen binnen de limieten, over de kabeljauwoorlogen en over die vulkaan die uitbarstte in zee. Maar ook de meer emotionele zaken kwamen aan bod: zeeziekte, heimwee, bijgeloof, angst...Hoe het was om een schip te “helpen” verliezen of om één van de bemanningleden te zien verdrinken.

Sappige anekdotes en faits-divers verluchten te meer de dramatische verhalen.

Katrien VERVAELE was reeds in 2010 en wegens groot succes nogmaals in 2011 bij ons met haar voordracht over VISSERSVROUWEN.

Nu nodigen wij haar uit naar aanleiding van haar nieuw boek dat verleden jaar verscheen met dezelfde titel als de voordracht.

1ste MEI ACTIVITEIT

donderdag 10 mei 2012 om 14.30 uur

in de conferentiezaal van de V.V.F., Dr. Colensstraat 6, Oostende

Onderwerp: **OOSTENDE EN OUDENBURG VOOR DE LENS VAN ANDRE
GENNEVOISE IN DE JAREN 1890 – 1914.**

Herhaling van de avondvoordracht van 27 oktober 2011 met projectie van de 180 glasnegatieven die **Frans Bonte** en **Lucien De Cleer** selecteerden voor hun boek “De wereld van André Gennevoise”

Het portret van de "*Emma*" moet spoedig na aankoop van het schip door Lancsweert of door kapitein Roach besteld zijn want het noemt Roach als kapitein en is gedateerd op 18 januari 1873.

Roach maakt met de "*Emma*" twee reizen naar Sunderland en Newcastle: één reis vanuit Antwerpen en de volgende reis vanuit Oostende, telkens uit in ballast en terug met ongeveer 950 ton kolen. Even liep het wel mis toen de "*Emma*" op 23 maart strandde nabij Terneuzen maar gelukkig terug vrij kwam.

Eind maart, kwam een andere Britse kapitein aan boord, een zekere Watson. Deze maakte enkele reizen naar het Welshe Cardiff, eveneens voor een lading steenkool.

Vervolgens nam in mei 1873 de Oostendenaar Auguste Cattoor, geboren op 10 mei 1837, het bevel over. Hij had zijn kapiteinsbrevet behaald in de Zeevaartschool van Oostende op 8 juli 1863 en was reeds verscheidene jaren in dienst van reder Lancsweert Vooraleer hem het ss "*Emma*" toevertrouwd werd had hij met de brik "*Liberté*" ontelbare ladingen steenkool uit Sunderland en Newcastle naar Oostende overgezeild.

Met de "*Emma*" voer hij naar Cardiff, naar Le Havre en vandaar naar Sunderland. Op 24 juni verliet hij Sunderland met bestemming Oostende. Twee dagen later liep hij bij het binnenvaren van Oostende met de "*Emma*" aan de grond vlakbij de Leopoldsluis, maar kon spoedig terug vlot komen. De Leopoldsluis was de sluis die toen toegang verschafte tot de spuikom die van 1853 tot 1860 op de Oostendse oosteroever aangelegd werd op de ruimte gelegen tussen de vuurtoren en de havengeul. Deze spuikom werd in de jaren 1920 gedempt.

De volgende reis was de langste die door het ss "*Emma*" onder Belgische vlag ondernomen werd. Cattoor verliet Oostende op 29 juni met bestemming Sunderland en voer vandaar naar Kronstadt en St.-Petersburg. De retour had plaats via Rotterdam en Sunderland en op 1 oktober kwam hij te Antwerpen aan.

Er volgden nog enkele reizen vanuit Antwerpen naar Sunderland. Op 26 november werd Cattoor tijdelijk vervangen door Charles Loones (°Gent, 9 maart 1827), maar kwam rond 20 december terug aan boord.

Inmiddels had reder Lancsweert bijna al zijn schepen verkocht en in januari 1874 deed hij ook de "*Emma*" van de hand. Cattoor kwam op 17 januari in Sunderland aan en het was William Tully, uit Hull, die daar de nieuwe eigenaar van het stoomschip werd. De "*Emma*" kreeg terug zijn oorspronkelijke naam, "*Canadian*".

In 1879 werd het voormalig Oostends stoomschip door Tully doorverkocht aan de Italiaanse rederij Navigazione Generale Italiana, met R. Rubattino als manager en met Genua als thuishaven. De naam veranderde in "*Cipro*". Het schip bleef nog vele jaren in de vaart, werd in 1914 en 1915 verkocht aan een paar andere Italiaanse reders en werd uiteindelijk in 1916 te Savona gesloopt.

De Oostendse koopvaardijvloot, die in 1870 nog 23 schepen telde (allemaal zeilschepen!), werd in de loop van de jaren 1870 practisch volledig uitgedund. In 1882 bleven nog slechts een paar kleine Oostendse schoeners over. Ze zorgden voor de aanvoer van levende kreeft uit Noorwegen en Bretagne.

Pas vanaf 1897 voeren terug vrachtvoerende stoomschepen onder Belgische vlag vanuit Oostende, doch dan wel met Antwerpen als administratieve thuishaven. Het waren de befaamde "Tilburyboten" van de rederij John Cockerill. Die stoomscheepjes, met hun schitterende namen ("*Topaze*", "*Rubis*" en "*Saphir*"), kregen in 1910 Oostende als officiële thuishaven.

MONUMENTEN, BEELDEN & GEDENKPLATEN IN OOSTENDE

door Norbert HOSTYN

“Standbeelden en andere monumenten in de openbare ruimte : we lopen er dagelijks langs, meestal zonder er lang bij stil te staan. Ze herinneren aan een gebeurtenis, betuigen eer aan een belangrijk persoon, drukken een gevoel van gedeelde trots uit... Monumenten doen een gooi naar de eeuwigheid.”

(uit : Middelheimmuseum, brochure voor tentoonstelling “Nieuwe Monumenten”, 2010)

De laatst verschenen bijdrage van deze reeks –per abuis als “slot” aangekondigd- verscheen in het decembernummer van 2010.

CXXXI – ENSEMBLE SCULPTUREN OP BINNENKOER GRAND HOTEL FONTAINE

Verdwenen, eertijds Langestraat

Diverse sculpturen ter versiering van de binnenkoer; grotendeels vernield tijdens een beschieting in W.O.I

Beeldhouwer onbekend; mogelijk diverse beeldhouwers want op foto's lijkt het een lukraak samengesteld allegaartje.

Iconografie :

OOIB1/160

Beeldbank Oostende FT/B3436 (na beschieting)

CXXXII – SCULPTUREN ROND SIERNIS IN TRAPHALL VAN KURSAAL II

Verdwenen

Monumentale decoratieve nis bedoeld als blikvanger in de trappenhall; geflankeerd door twee kariatiden en bekroond door een gebroken driehoeksfronton waarboven het wapenschild van Oostende, geflankeerd door twee zittende putti.

Ca. 1875-1878.

Eén van de weinige decoratieve elementen in dit overigens bijzonder kaal aangeklede gebouw van architecten Naert en Laureys.

Verdwenen tijdens de renovatie van het Kursaal (ca. 1905); verdere historiek van de sculpturen onbekend.

Beeldhouwer onbekend.

Iconografie :

OOIB4/6.

CXXXIII – GEVELSCULPTUREN SCHOUWBURG

Verdwenen, eertijds Van Iseghemlaan

De schouwburg naar plannen van Alban Chambon werd ingehuldigd in 1905.

>Twee gevleugelde allegorische figuren die elk een lauwerkroon omhooghouden op de zuilen die de glazen luifel voor de inkom schraagden (nogal gelijkend op deze op de Graaf de Smet de Naeyerbrug, maar kleiner).

>Vier figuren boven de loggia.

Verdwenen tijdens W.O.I –wellicht in het kader van opeising van metalen door de bezetter- en nooit vervangen. Op de loggia achteraf kwamen siervazen i.p.v. replicas van de beelden. Op de zuilen van de luifel werd niets meer geplaatst.

Beeldhouwer : duidelijk Julien Dillens, één van Chambons vaste medewerkers voor gevelsculpturen en die ook betrokken was in de decoratie van het Kursaal en de Graaf de Smet de Naeyerbruggen en die net in die periode overleed.

Iconografie :

OOIB2/81.

Beeldbank Oostende : PK/B1115, PK/B1128, PK/B0475.

J.-P. MIDANT, La fantastique architecture d'Alban Chambon, p. 239.

CXXXIV – GEVELSCULPTUREN KONINKLIJK ATHENEUM

a. Rogierlaan

Architect Achille Raoux.

>Drie bas-reliëfs boven vensters met o.a. chemie-symboliek, aardrijkskunde (wereldbol), caduceus.

Beeldhouwer onbekend.

Iconografie :

Beeldbank Oostende FT/B0767.

b. Leon Spilliaertstraat

Architect Caluwaerts.

>Minervabuste op de voorgevel.

>verwerkt in de voorgevel : basreliëfs met portretmedaillons die telkens een leerdiscipline voorstellen met eronder brandende toortsen.

Beeldhouwer onbekend.

Iconografie :

Beeldbank Oostende FT/C1119.

CXXXV – GEVELSCULPTUREN VLEESMARKT

Verdwenen; eertijds Vleesmarkt, Kapucijnenstraat

In steen gebeitelde koppen van een os, een kalf en een varken. De sculpturen werden geïntegreerd in het torentje van de in 1902-1903 gebouwde overdekte Vleesmarkt langs de Kapucijnenstraat. Gesloopt in de vroege jaren '50.

Verdere historiek onbekend. Het lijkt onwaarschijnlijk dat deze koppen bij de sloop vernield zouden zijn : méér waarschijnlijk is dat ze gerecupereerd werden door de aannemer en door hem verkocht.

Beeldhouwer : Karel De Kesel.

Iconografie :

Detailfoto's zijn niet gekend.

OOIB1/159 (de ossenkop –met horens- is vaag te zien aan de toren, net boven het hekken, zo'n 4, 20 m boven de begane grond; een vergrootglas helpt!).

CXXXVI – ZEEMONSTERS. GEVELSCULPTUUR VAN OUD POLITIEBUREEL - HAZEGRAS

Nu deels in de Schietbaanstraat

Afkomstig van het in 1905 gebouwde politiebureau op de Hazegraswijk. De sculptuur vormde een soort muurfontein met een waterbekken, op de hoek van het gebouw.

Gerecupereerd na de sloop van het politiebureau ca. 1950 en verworven door oesterkweker Raoul Halewyck die het verwerkte in een soort kapelletje nabij zijn oesterputten aan de Schietbaanstraat.

Iconografie :

Detailfoto's in situ zijn niet gekend.

Beeldbank Oostende : M002377.

CXXXVII – GEVELSCULPTUUR HUIS DEWEERT

Alfons Pieterslaan 12

Figuratieve sculptuur onder de erker van de eerste verdieping. De beeldhouwer is Prosper Baeyens (1874-1928). Zijn aangenomen dochter zou model gestaan hebben voor het meisjeshoofd.

CXXXVIII – GEVELSCULPTUREN VOLKSBOND

Verdwenen; eertijds Kan. Dr. Louis Colensstraat

Architect Henri Carbon; ingehuldigd op 5 oktober 1913; gesloopt.

>heiligenbeeld

>reliëfs met emblemen van diverse beroepssectoren in timpanen onder vensters eerste verdieping

>basreliëf met bijenkorf omgeven door rankwerk en wapenschilden boven de bogen van de ingang

De beeldhouwer was Prosper Baeyens.

Iconografie :

Beeldbank Oostende FT/D0514.

CXXXIX - GEVELSCULPTUREN HOTEL MAJESTIC

Verdwenen

Bij de renovatie van het hotel hoek Albert I-Promenade/ Louisastraat tijdens het interbellum werd een gevel in art-decostijl opgetrokken waarin gevelsculptuur was geïntegreerd.

CXL – GEVELSCULPTUREN GERECHTSHOF

Canadaplein

Gebouwd 1936-1939

Architecten : Silvain Smis, F. Van Laere en Marcel Van Coillie (na wedstrijd 1935-1936)

>Bas-reliëfs in ceramiek naar ontwerpen van Jozef Cantré uit Gent (1890-1957)

Centraal boven de toegang : **allegorie op het Gerecht, de Visserij en de Industrie**

In het register eronder : **wapenschilden** Stad Oostende, Koninkrijk België en Provincie West-Vlaanderen

>Keramieken reliëfs tussen de vensters van gelijkvloers en verdieping : 5 motieven die telkens herhalen :

-Wetboek (Politierechtbank)

-Anker (Onderzoeksraad Zeevaart)

-Vis, schelp en druiventak (Rechtbank van Koophandel)

-Handdruk (Vredegerecht)

-Aambeeld en korenaren (Arbeidsrechtbank)

Iconografie :

Beeldbank Oostende M005021, M00 5156, M005157, M005158.

CXLI - DECORATIEVE GEVELSCULPTUUR O.L. VROUWECOLLEGE

Euphrosina Beernaertstraat

Architect Paul Félix; nieuwbouw van kort na W.O.II.

Vier basreliëfs in de geveltravee boven de schoolpoort en voor het trappenhuis.

Boek met passer, perkament met ganzenveer, klassiek kapiteel en zgn. borromeïsche ringen hier wellicht als godsdienstig symbool voor de Drieëenheid.

Beeldhouwer onbekend

Iconografie :

Vaag te zien op een foto uit 1952, Beeldbank Oostende FT/C1113

CXLII – GEVELSCULPTUUR STADHUIS

Vindictivelaan

Architect : Victor Bourgeois

Gebouwd 1956-1961 (in gebruik 1959)

>Wapenschild van de Stad Oostende in bas-reliëf aan de zuidelijke gevel door Gust Michiels (1922-2003). De uitvoering was nog niet begonnen toen het Stadhuis officieel opende.

In het interieur :

>Zeemeermin (muur traphall eerste verdieping; trap naast uurwerk).

Gemaakt voor de gevel van het Oostends Paviljoen op de Expo '58.

Ontwerp van Jo Maes; realisatie: Gust Michiels.

Iconografie :

Beeldbank Oostende PK/B0824, FT/D0150 en FT/D0828 (wapenschild); FT/C5393 (Zeemeermin; nog op Paviljoen Expo '58).

CXLIII – JANTJE VAN STEENE

Stene-Dorp

Terracottabeeld in 1980 geschonken aan Stene door de amateur-beeldhouwer Fernand Aneca. Aneca was leerling geweest van Willy Vanhuysse aan de Kunstacademie.

CXLIV – RELIËF KONING ALBERT I

Verdwenen; destijds Albert I-Promenade

Een nogal banaal basreliëfportret van Koning Albert I, ingewerkt in de gevel van Residentie Commodore, hoek Albert I-Wandeling/Zeeheldenplein/Boekareststraat/Van Iseghemlaan.

Pand gesloopt in 2003.

CXLV – HORSE POWER

Renbaan Wellington

Monumentale bronzen sculptuur van beeldhouwer Henri Lannoye (Aardenburg, 1946 – Bornem, 2006). De sculptuur is 694 cm hoog en stelt een steigerend paard met ruiter voor. Typisch is de "decompositie" in de figuratie die Lannoye in die fase van zijn werk graag gebruikte. De creatie van het beeld dateert van 1997-1998.

De sculptuur kwam er op initiatief van voormalig hotel-eigenaar Aimé Desimpel (1941-2002) die een zwak had voor paardensculpturen. In 1999 richtte hij zelfs een kunsttentoonstelling over het thema "paard" in op de Wellingtonrenbaan : "Pa-Art".

Iconografie :

Beeldbank Oostende FT/D1716

CXLVI – "LA DONNA"

Thermae-Palace, kant Koningin Astridlaan

cararamarmeren sculptuur uit 1990 van beeldhouwer Pablo Atchugarry (Montevideo, 1954).

CXLVII- "CARIATIDE"

Thermae-Palace, kant Koningin Astridlaan, parking tussen hotel en stedelijk zwembad

Crraramarmeren sculptuur uit 1998 van beeldhouwer Pablo Atchugarry (Montevideo, 1954). Geplaatst in 1998.

Gebouwd 1936-1939

Architecten : Silvain Smis, F. Van Laere en Marcel Van Coillie (na wedstrijd 1935-1936)

>Bas-reliëfs in ceramiek naar ontwerpen van Jozef Cantré uit Gent (1890-1957)

Centraal boven de toegang : allegorie op het Gerecht, de Visserij en de Industrie

In het register eronder : wapenschilden Stad Oostende, Koninkrijk België en Provincie West-Vlaanderen

>Keramiëken reliëfs tussen de vensters van gelijkvloers en verdieping : 5 motieven die telkens herhalen :

-Wetboek (Politierechtbank)

-Anker (Onderzoeksraad Zeevaart)

-Vis, schelp en druiventak (Rechtbank van Koophandel)

-Handdruk (Vredegerecht)

-Aambeeld en korenaren (Arbeidsrechtbank)

Iconografie :

Beeldbank Oostende M005021, M00 5156, M005157, M005158.

CXLI - DECORATIEVE GEVELSCULPTUUR O.L. VROUWECOLLEGE

Euphrosina Beernaertstraat

Architect Paul Félix; nieuwbouw van kort na W.O.II.

Vier basreliëfs in de geveltravee boven de schoolpoort en voor het trappenhuis.

Boek met passer, perkament met ganzenveer, klassiek kapiteel en zgn. borromeïsche ringen hier wellicht als godsdienstig symbool voor de Drieëenheid.

Beeldhouwer onbekend

Iconografie :

Vaag te zien op een foto uit 1952, Beeldbank Oostende FT/C1113

CXLII – GEVELSCULPTUUR STADHUIS

Vindictivelaan

Architect : Victor Bourgeois

Gebouwd 1956-1961 (in gebruik 1959)

>Wapenschild van de Stad Oostende in bas-reliëf aan de zuidelijke gevel door Gust Michiels (1922-2003). De uitvoering was nog niet begonnen toen het Stadhuis officieel opende.

In het interieur :

>Zeemeermin (muur traphall eerste verdieping; trap naast uurwerk).

Gemaakt voor de gevel van het Oostends Paviljoen op de Expo '58.

Ontwerp van Jo Maes; realisatie: Gust Michiels.

Iconografie :

Beeldbank Oostende PK/B0824, FT/D0150 en FT/D0828 (wapenschild); FT/C5393 (Zeemeermin; nog op Paviljoen Expo '58).

CXLIII – JANTJE VAN STEENE

Stene-Dorp

Terracottabeeld in 1980 geschonken aan Stene door de amateur-beeldhouwer Fernand Aneca. Aneca was leerling geweest van Willy Vanhuyse aan de Kunstacademie.

CXLIV – RELIËF KONING ALBERT I

Verdwenen; destijds Albert I-Promenade

Een nogal banaal basreliëfportret van Koning Albert I, ingewerkt in de gevel van Residentie Commodore, hoek Albert I-Wandeling/Zeeheldenplein/Boekareststraat/Van Iseghemlaan.

Pand gesloopt in 2003.

CXLV – HORSE POWER

Renbaan Wellington

Monumentale bronzen sculptuur van beeldhouwer Henri Lannoye (Aardenburg, 1946 – Bornem, 2006). De sculptuur is 694 cm hoog en stelt een steigerend paard met ruiter voor. Typisch is de "decompositie" in de figuratie die Lannoye in die fase van zijn werk graag gebruikte. De creatie van het beeld dateert van 1997-1998.

De sculptuur kwam er op initiatief van voormalig hotel-eigenaar Aimé Desimpel (1941-2002) die een zwak had voor paardensculpturen. In 1999 richtte hij zelfs een kunsttentoonstelling over het thema "paard" in op de Wellingtonrenbaan : "Pa-Art".

Iconografie :

Beeldbank Oostende FT/D1716

CXLVI – "LA DONNA"

Thermae-Palace, kant Koningin Astridlaan

cararamarmeren sculptuur uit 1990 van beeldhouwer Pablo Atchugarry (Montevideo, 1954).

CXLVII- "CARIATIDE"

Thermae-Palace, kant Koningin Astridlaan, parking tussen hotel en stedelijk zwembad

Crraramarmeren sculptuur uit 1998 van beeldhouwer Pablo Atchugarry (Montevideo, 1954). Geplaatst in 1998.

CXLVIII - ZONDER TITEL

Leffingestraat 1; voor het Vesaliusinstituut (HRIPMB)

Nonfiguratieve stenen sculptuur.

Beeldhouwer : Bart Soubry, hedendaags Oostends beeldhouwer die ook de –al reeds verwijderde– sculptuur voor de hall van toerisme Oostende, Monacoplein, vervaardigde.

CXLIX – GEVELRELIËFS VISMIJN

Vismijn

Taferelen in bas-reliëf met scènes uit het vissersleven aangebracht boven de grote zuidelijke en noordelijke ingangspoorten.

Beeldhouwer : August Michiels; ca. 1951.

Iconografie :

Beeldbank Oostende M009597, M009598, M000375.

CXL – GEVELBEELDEN “O.L.VROUW”

O.L.Vrouw ter Duinenkerk

In de westgevel in een nis boven de toegangspoort van de kerk. Een beeld van een O.L.V.-met-Jezuskind op de arm.

Het huidige beeld is niet het eerste beeld in die nis : voorheen stond er een (grotere) madonna met gevouwen handen (en zonder Jezuskind). Dat Mariabeeld kwam er pas in het begin van de 20ste eeuw : op de alleroudste oudste prentkaarten is het nog niet te zien; vanaf ca. 1905 wel. Het kwam er wellicht n.a.v. de restauratie van het kerkgebouw in dat jaar. Het overleefde de Eerste Wereldoorlog. Het lijkt een exemplaar van een seriematig gefabriceerd heiligenbeeld te zijn. Noch G. Billiet noch F. Dufait (de historici van het Duinenkerkje) geven er details over. Billiet vermeldde enkel dat het duidelijk zwaar beschadigd was geraakt (1981).

Wanneer juist het huidige beeld geplaatst werd is me onbekend. Uit wat voorafgaat valt af te leiden dat het na 1981 gebeurde. De sokkel werd duidelijk met enige rijen bakstenen verhoogd om het nieuwe, kleinere beeldje op een aanvaardbare manier in de nis te laten passen.

Iconografie :

OOIB3/195 (vroeger beeld).

F. DUFAIT, In en om het kerkje van Ensor, (Oostende, 1998).

Beeldbank Oostende MO11600 (huidig beeld); PK/B3223 (vroeger beeld).

CLI – GEVELBEELD “SINT-PIETER”

Eertijds boven kerkportaal Sint-Pieterskerk, Kerkstraat/Sint-Paulusstraat

Gevelbeeld geplaatst in nis boven portaal van de oude Sint-Pieterskerk. Het portaal lag min of meer in het verlengde van de Kerkstraat. Overleefde de brand van augustus 1896. Toen schrijver dezes in

1973 het portaal fotografeerde (Beeldbank Oostende M004777) stond het beeld nog in de nis. En het was –in zeer slechte toestand- in de late 20ste eeuw nog tentoongesteld in het museum in de oude kerktoeren, de “Peperbusse” (museum dat slechts enkele jaren bestond op initiatief van Pierre Claes).

Iconografie :

OOIB1/38; OOIB2/31.

Tekening Ernest George van het beeld in-situ (Mu.ZEE).

Beeldbank Oostende M004777, FT/D0549.

CLII – GEVELSCULPTUREN EN INTERIEURSCULPTUREN SINT-PETRUS EN PAULUSKERK

Kerk gebouwd tussen 1901 en 1907 naar plannen van Louis Delacenerie.

>sculpturen op de voorgevel (O.L.Vrouw, Sint-Petrus, Sint-Paulus) door J.B. Van Wint.

Van Wint kreeg 10.000 frank voor deze drie sculpturen. De leveringsdatum was bepaald op 15 juli 1907.

>sculpturen met voorstellingen van heilig verklaarde koninginnen aan de praalgrafkapel van Louise-Marie achter de kerk (Clothilde van Frankrijk, Bathildis van Celles, Elisabeth van Hongarije en Elisabeth van Portugal) door J.B. Van Wint.

>verdwenen : twee zuilen op het voorplein met daarop beelden van Sint-Livinus en Sint-Stefanus (deze zijn vernield tijdens W.O.I en nooit vervangen).

En in het interieur :

>sculpturen aan de vieringspijlers (Vier evangelisten) door Pieter Braecke.

Braecke kreeg 10.000 frank voor deze vier sculpturen. De leveringsdatum was bepaald op 1 mei 1905.

>preekstoel door beeldhouwer Pierre Peeters.

Het ontwerp was van architect Delacenerie. Peeters werd 15.600 frank betaald voor de opdracht (incl. het bij de preekstoel horend crucifix).

>kruisweg door Jan Gerrits.

Gerrits kreeg 10.500 frank voor deze 14 sculpturen en nog eens 5.700 frank voor het plaatsen.

Iconografie :

-Beeldbank Oostende FT/B1373, FT/B1345, FT/B1347 (evangelisten); FT/D0545 (preekstoel);

FT/C0978 (verdwenen pinakelbeelden Livinus en Stefanus te zien op zuilen aan voorplein);

FT/B0273 (praalgraf).

-OOIB1/47 (Stefanus en Livinus).

Literatuur :

C. METDEPENNINGHEN & M.M. CELIS, Pieter Braecke beeldhouwer. Als de ziele luistert, Monumenten & Landschappen Cahier 18, Brussel (Vlaamse Overheid – Ruimte & Erfgoed), 2009 (ISBN 978-90-403-0294-7)

CLIII - PORTAALTIMPANEN SINT-JOZEFSKERK

Gentstraat/Antwerpenstraat, voorplein Sint-Jozefskerk

Kerk gebouwd 1897-1901 in neogotische stijl naar ontwerp van stadsarchitect Auguste Verraert.

CXLVIII - ZONDER TITEL

Leffingestraat 1; voor het Vesaliusinstituut (HRIPMB)

Nonfiguratieve stenen sculptuur.

Beeldhouwer : Bart Soubry, hedendaags Oostends beeldhouwer die ook de –al reeds verwijderde- sculptuur voor de hall van toerisme Oostende, Monacoplein, vervaardigde.

CXLIX – GEVELRELIËFS VISMIJN

Vismijn

Taferelen in bas-reliëf met scènes uit het vissersleven aangebracht boven de grote zuidelijke en noordelijke ingangspoorten.

Beeldhouwer : August Michiels; ca. 1951.

Iconografie :

Beeldbank Oostende M009597, M009598, M000375.

CXL – GEVELBEELDEN “O.L.VROUW”

O.L.Vrouw ter Duinenkerk

In de westgevel in een nis boven de toegangspoort van de kerk. Een beeld van een O.L.V.-met-Jezuskind op de arm.

Het huidige beeld is niet het eerste beeld in die nis : voorheen stond er een (grotere) madonna met gevouwen handen (en zonder Jezuskind). Dat Mariabeeld kwam er pas in het begin van de 20ste eeuw : op de alleroudste oudste prentkaarten is het nog niet te zien; vanaf ca. 1905 wel. Het kwam er wellicht n.a.v. de restauratie van het kerkgebouw in dat jaar. Het overleefde de Eerste Wereldoorlog. Het lijkt een exemplaar van een seriematig gefabriceerd heiligenbeeld te zijn. Noch G. Billiet noch F. Dufait (de historici van het Duinenkerkje) geven er details over. Billiet vermeldde enkel dat het duidelijk zwaar beschadigd was geraakt (1981).

Wanneer juist het huidige beeld geplaatst werd is me onbekend. Uit wat voorafgaat valt af te leiden dat het na 1981 gebeurde. De sokkel werd duidelijk met enige rijen bakstenen verhoogd om het nieuwe, kleinere beeldje op een aanvaardbare manier in de nis te laten passen.

Iconografie :

OOIB3/195 (vroeger beeld).

F. DUFAIT, In en om het kerkje van Ensor, (Oostende, 1998).

Beeldbank Oostende MO11600 (huidig beeld); PK/B3223 (vroeger beeld).

CLI – GEVELBEELD “SINT-PIETER”

Eertijds boven kerkportaal Sint-Pieterskerk, Kerkstraat/Sint-Paulusstraat

Gevelbeeld geplaatst in nis boven portaal van de oude Sint-Pieterskerk. Het portaal lag min of meer in het verlengde van de Kerkstraat. Overleefde de brand van augustus 1896. Toen schrijver dezes in

1973 het portaal fotografeerde (Beeldbank Oostende M004777) stond het beeld nog in de nis. En het was –in zeer slechte toestand- in de late 20ste eeuw nog tentoongesteld in het museum in de oude kerktoeren, de “Peperbusse” (museum dat slechts enkele jaren bestond op initiatief van Pierre Claes).

Iconografie :

OOIB1/38; OOIB2/31.

Tekening Ernest George van het beeld in-situ (Mu.ZEE).

Beeldbank Oostende M004777, FT/D0549.

CLII – GEVELSCULPTUREN EN INTERIEURSCULPTUREN SINT-PETRUS EN PAULUSKERK

Kerk gebouwd tussen 1901 en 1907 naar plannen van Louis Delacenerie.

>sculpturen op de voorgevel (O.L.Vrouw, Sint-Petrus, Sint-Paulus) door J.B. Van Wint.

Van Wint kreeg 10.000 frank voor deze drie sculpturen. De leveringsdatum was bepaald op 15 juli 1907.

>sculpturen met voorstellingen van heilig verklaarde koninginnen aan de praalgrafkapel van Louise-Marie achter de kerk (Clothilde van Frankrijk, Bathildis van Celles, Elisabeth van Hongarije en Elisabeth van Portugal) door J.B. Van Wint.

>verdwenen : twee zuilen op het voorplein met daarop beelden van Sint-Livinus en Sint-Stefanus (deze zijn vernield tijdens W.O.I en nooit vervangen).

En in het interieur :

>sculpturen aan de vieringspijlers (Vier evangelisten) door Pieter Braecke.

Braecke kreeg 10.000 frank voor deze vier sculpturen. De leveringsdatum was bepaald op 1 mei 1905.

>preekstoel door beeldhouwer Pierre Peeters.

Het ontwerp was van architect Delacenerie. Peeters werd 15.600 frank betaald voor de opdracht (incl. het bij de preekstoel horend crucifix).

>kruisweg door Jan Gerrits.

Gerrits kreeg 10.500 frank voor deze 14 sculpturen en nog eens 5.700 frank voor het plaatsen.

Iconografie :

-Beeldbank Oostende FT/B1373, FT/B1345, FT/B1347 (evangelisten); FT/D0545 (preekstoel);

FT/C0978 (verdwenen pinakelbeelden Livinus en Stefanus te zien op zuilen aan voorplein);

FT/B0273 (praalgraf).

-OOIB1/47 (Stefanus en Livinus).

Literatuur :

C. METDEPENNINGHEN & M.M. CELIS, Pieter Braecke beeldhouwer. Als de ziele luistert, Monumenten & Landschappen Cahier 18, Brussel (Vlaamse Overheid – Ruimte & Erfgoed), 2009 (ISBN 978-90-403-0294-7)

CLIII - PORTAALTIMPANEN SINT-JOZEFSKERK

Gentstraat/Antwerpenstraat, voorplein Sint-Jozefskerk

Kerk gebouwd 1897-1901 in neogotische stijl naar ontwerp van stadsarchitect Auguste Verraert.

CXLVIII - ZONDER TITEL

Leffingestraat 1; voor het Vesaliusinstituut (HRIPMB)

Nonfiguratieve stenen sculptuur.

Beeldhouwer : Bart Soubry, hedendaags Oostends beeldhouwer die ook de –al reeds verwijderde– sculptuur voor de hall van toerisme Oostende, Monacoplein, vervaardigde.

CXLIX – GEVELRELIËFS VISMIJN

Vismijn

Taferelen in bas-reliëf met scènes uit het vissersleven aangebracht boven de grote zuidelijke en noordelijke ingangspoorten.

Beeldhouwer : August Michiels; ca. 1951.

Iconografie :

Beeldbank Oostende M009597, M009598, M000375.

CXL – GEVELBEEDEN “O.L.VROUW”

O.L.Vrouw ter Duinenkerk

In de westgevel in een nis boven de toegangspoort van de kerk. Een beeld van een O.L.V.-met-Jezuskind op de arm.

Het huidige beeld is niet het eerste beeld in die nis : voorheen stond er een (grotere) madonna met gevouwen handen (en zonder Jezuskind). Dat Mariabeeld kwam er pas in het begin van de 20ste eeuw : op de alleroudste oudste prentkaarten is het nog niet te zien; vanaf ca. 1905 wel. Het kwam er wellicht n.a.v. de restauratie van het kerkgebouw in dat jaar. Het overleefde de Eerste Wereldoorlog. Het lijkt een exemplaar van een seriematig gefabriceerd heiligenbeeld te zijn. Noch G. Billiet noch F. Dufait (de historici van het Duinenkerkje) geven er details over. Billiet vermeldde enkel dat het duidelijk zwaar beschadigd was geraakt (1981).

Wanneer juist het huidige beeld geplaatst werd is me onbekend. Uit wat voorafgaat valt af te leiden dat het na 1981 gebeurde. De sokkel werd duidelijk met enige rijen bakstenen verhoogd om het nieuwe, kleinere beeldje op een aanvaardbare manier in de nis te laten passen.

Iconografie :

OOIB3/195 (vroeger beeld).

F. DUFAIT, In en om het kerkje van Ensor, (Oostende, 1998).

Beeldbank Oostende MO11600 (huidig beeld); PK/B3223 (vroeger beeld).

CLI – GEVELBEELD “SINT-PIETER”

Eertijds boven kerkportaal Sint-Pieterskerk, Kerkstraat/Sint-Paulusstraat

Gewelbeeld geplaatst in nis boven portaal van de oude Sint-Pieterskerk. Het portaal lag min of meer in het verlengde van de Kerkstraat. Overleefde de brand van augustus 1896. Toen schrijver dezes in

1973 het portaal fotografeerde (Beeldbank Oostende M004777) stond het beeld nog in de nis. En het was –in zeer slechte toestand- in de late 20ste eeuw nog tentoongesteld in het museum in de oude kerktoeren, de “Peperbusse” (museum dat slechts enkele jaren bestond op initiatief van Pierre Claes).

Iconografie :

OOIB1/38; OOIB2/31.

Tekening Ernest George van het beeld in-situ (Mu.ZEE).

Beeldbank Oostende M004777, FT/D0549.

CLII – GEVELSCULPTUREN EN INTERIEURSCULPTUREN SINT-PETRUS EN PAULUSKERK

Kerk gebouwd tussen 1901 en 1907 naar plannen van Louis Delacenerie.

>sculpturen op de voorgevel (O.L.Vrouw, Sint-Petrus, Sint-Paulus) door J.B. Van Wint.

Van Wint kreeg 10.000 frank voor deze drie sculpturen. De leveringsdatum was bepaald op 15 juli 1907.

>sculpturen met voorstellingen van heilig verklaarde koninginnen aan de praalgrafkapel van Louise-Marie achter de kerk (Clothilde van Frankrijk, Bathildis van Celles, Elisabeth van Hongarije en Elisabeth van Portugal) door J.B. Van Wint.

>verdwenen : twee zuilen op het voorplein met daarop beelden van Sint-Livinus en Sint-Stefanus (deze zijn vernield tijdens W.O.I en nooit vervangen).

En in het interieur :

>sculpturen aan de vieringspijlers (Vier evangelisten) door Pieter Braecke.

Braecke kreeg 10.000 frank voor deze vier sculpturen. De leveringsdatum was bepaald op 1 mei 1905.

>preekstoel door beeldhouwer Pierre Peeters.

Het ontwerp was van architect Delacenerie. Peeters werd 15.600 frank betaald voor de opdracht (incl. het bij de preekstoel horend crucifix).

>kruisweg door Jan Gerrits.

Gerrits kreeg 10.500 frank voor deze 14 sculpturen en nog eens 5.700 frank voor het plaatsen.

Iconografie :

-Beeldbank Oostende FT/B1373, FT/B1345, FT/B1347 (evangelisten); FT/D0545 (preekstoel);

FT/C0978 (verdwenen pinakelbeelden Livinus en Stefanus te zien op zuilen aan voorplein);

FT/B0273 (praalgraf).

-OOIB1/47 (Stefanus en Livinus).

Literatuur :

C. METDEPENNINGHEN & M.M. CELIS, Pieter Braecke beeldhouwer. Als de ziele luistert, Monumenten & Landschappen Cahier 18, Brussel (Vlaamse Overheid – Ruimte & Erfgoed), 2009 (ISBN 978-90-403-0294-7)

CLIII - PORTAALTIMPANEN SINT-JOZEFSKERK

Gentstraat/Antwerpenstraat, voorplein Sint-Jozefskerk

Kerk gebouwd 1897-1901 in neogotische stijl naar ontwerp van stadsarchitect Auguste Verraert.

De timpanen boven de drie ingangsportalen met taferelen uit het leven van Sint-Jozef zijn gesculpteerd door Pieter Braecke (1858-1938), een beeldhouwer die van realisme evolueerde naar symbolisme en art nouveau.

Hoofdportaal : Heilige Familie en Heilige Drievuldigheid.

Linkerportaal : De droom van Jozef.

Rechterportaal : De dood van Jozef.

Gereinigd: najaar 2009.

Pieter Braecke leverde ook beeldhouwwerk voor Kursaal III.

Iconografie :

Beeldbank Oostende FT/D0561, MO11546, MO11549.

Literatuur :

C. METDEPENNINGHEN & M.M. CELIS, Pieter Braecke beeldhouwer. Als de ziele luistert, M&L Cahier 18, Brussel (Vlaamse Overheid – Ruimte & Erfgoed), 2009 (ISBN 978-90-403-0294-7).

CLIV - CRUCIFIX BEGRAAFPLAATS SINT-ANNAKERK STENE-DORP

Monumentaal houten kruisbeeld tegen de buitenmuur van de Sint-Annakerk. Volgens de overlevering afkomstig uit een beeldhouwatelier in Oberammergau. De figuur is uit één stuk hout (met uitzondering van de armen) en is ca. 250 cm hoog.

WISSELWERKING VAN DE “ORIENT-EXPRESS” EN OOSTENDE: een oppuntstelling.

door Emile SMISSAERT

* De **ORIENT-EXPRESS** (verder in het betoog afgekort als: **O.E.**) :

Men kan gewagen van een familie van de Orient-Express. Een erg “gecompliceerde”, inderdaad licht misleidende in-haar-soort verbinding, zoals mijn zegsman - naast dhr. Werner Sölch (München) één der experten ter zake - dhr. Jürgen Klein (Mönchengladbach, Duitsland), zich kernachtig uitgedrukte en me in 2008 per telefoon nadere, verhelderende en aanneembare uitleg verschaft die ik aanvankelijk in een memorandum neerschreef en hier nu in het kort prijs geef.

Er waren verscheidene “takken”. Zijzelf vertrok e (via Calais) als Parijs-Wenen-Boedapest-Constantinopel (nu Istanbul genaamd):

- ° dagelijks een trein tussen Parijs en Boedapest;
- ° 2 x p. week een treinstel tussen Parijs-Boedapest-Boekarest-Constantinopel;
- ° 3 x p. week een trein tussen Parijs-Boedapest-Belgrado-Constantinopel.

* **OOSTENDE en haar ROL ter zake :**

~ Het treinstel dat vanuit Oostende vertrok, was **NIET** de O.E. zelf, maar wel de “Oostende/Calais-Wenen Express” (1894-1995), en daar lag de fout. Op kaarten was tot nu een wirwar van spoorlijnen, in **zwart-wit** gedrukt, te onderscheiden, iets wat zeer misvatting tot interpreteren was (1).

Hiervoor bestonden 2 “takken”, t.w.:

- ° een tak Calais-Parijs-Brussel;
- ° een tak Oostende-Brussel.

Men stoomde dan gezamenlijk op naar Wenen, alwaar men de O.E. zelf aantrof komende uit Parijs. Nog eens herhaald. In principe ontmoetten de O.E., met vertrek uit Parijs, en de *Oostende-Wenen Express* elkaar pas in Wenen (Oostenrijk). En vanaf dan (Wenen) maakte de *Oostende-Wenen Express* verder deel uit van de O.E.

Waarom werd in aftakking ook Constan(t)za (aan de Zwarte Zee) aangedaan om dan per boot naar de eindbestemming: Constantinopel te varen? Het rechtstreekse traject was soms/vaak **onveilig**, o.m. door de “Balkanoorlogen”, conflicten en ziekten allerhande die toen - niet als factoren te verwaarlozen! - deze landstreken teisterden !

Een ander gedeelte van de *Oostende-Wenen Express* werd vanuit Wenen verder afgeleid naar de havenstad Triest, toen de enige zeepoort van(uit) Oostenrijk-Hongarije, van waaruit wekelijks een boot vertrok naar Alexandrië en van daaruit naar Kaïro (Egypte). Dit alles vóór Wereldoorlog 1.

De originele O.E., geacht als voorbijgestreefd en niet meer winstgevend, werd in 1977 opgedoekt.

~ De nieuwe O.E., nl. de zogenoemde *Venice Simplon-Orient-Express* (VS-O-E), deed haar openingsrit op 25 mei 1982 en volgt een eigentijds, heel ander tracé, dat tot nu toe wél rendabel en attractief is, althans voor uiterst welstellende liefhebbers van het genre. Nadat in de ateliers van de *Compagnie internationale des wagons-lits* (CIWL) in Oostende (Vaartblekersstraat) diverse authentieke rijtuigen precieus en secuur gerestaureerd werden. Vakwerk, hoor !

Tot voor kort gebeurden nog grote revisies, deels in de ateliers te Oostende (vóór het onrendabel uitviel en noodgedwongen opgedoekt werd), deels in Italië.

Let wel : België is **niet** opgenomen in dit hedendaagse reisprogramma van de “VS-O-E” !!

Maar, bij wijze van voorbeeld, nog op 18 oktober en 15 november 2007, tijdens een recente en storende treinstaking in Frankrijk, werd ook even de nabije “*NMBS-onderhoudspost*” van Oostende opgezocht voor de noodzakelijke vernieuwing / bijvulling van friswater van en in de rijtuigen.

-
- (1) De bijzondere uitgave nr. 2 (2008) van ‘Eisenbahn Journal’ (EJ), getiteld “*125 Jahre OrientExpress*”, bevat een kaart op 2 blz. uitgespreid dat, **ditmaal in kleuren** uitgevoerd, voor het eerst heel duidelijk de verscheidene treinlijnen, met precieze aanduiding van data, doet uitkomen en typeert. Er berust een copyright op, én vanwege de periodiek én van de tekenaar. Een juweeltje!

door Roger JANSOONE

10. VERZET EN VERZETSTRIJDERS

“Do not go gently into that darkening night,
but rage, rage against the dying of the light!”

(Dylan Thomas)

Ontstaan en groei van het verzet in de kustregio

Uit de sluikpers (op zichzelf reeds een moedige en gevaarvolle daad van verzet) is geleidelijk de verzetsbeweging gegroeid. In Oostende was betrokkenheid in het verzet nog moeilijker en riskanter dan in het binnenland wegens gebrek aan bewegingsvrijheid in het “Sperrgebiet” en de vele daarmee verband houdende militaire, para-militaire, politionele en civiele controles, razzia’s en “Fahndungen” (opsporingen). De Gestapo, de S.D., de SIPO, de Abwehr, de Geheime Feld Polizei en de Feldgendarmen (aangevuld met handlangers uit de collaboratie, informanten en verklikkers) waren zeer actief en waakzaam in deze militaire zone, met al zijn militaire installaties en de Atlantikwall, ... uiteraard dan ook bij uitstek een terrein voor spionage en contra-spionage. Het verzet kwam alhier dan ook nogal moeizaam van de grond en moest zijn draai trachten te vinden in uiterst gevaarlijke omstandigheden en voorwaarden, waarbij een strenge selectie en rekrutering, extreme geheimhouding en een totaal onopvallend gedrag vanzelfsprekend de allereerste vereisten waren.

Toch was de Britse Intelligence Service (I.S.) blijkbaar zeer tevreden over militaire en civiele inlichtingen die het verzet vanuit het “Sperrgebiet” wist door te spelen naar Londen. Dat was eigenlijk het allerbelangrijkste wat de I.S. verlangde vanuit de kustregio: *inlichtingenwerk*. Vandaar dan ook dat Londen wat betreft deze zone zelden of nooit heeft aangedrongen op gewapend verzet, sabotage, overvallen, aanslagen op Duitsers of collaborateurs, e.d. (tenzij helemaal op het einde, na de landing in Normandië). Zelfs veeleer “passieve” verzetsdaden zoals het verstoppen van Joden, het onderduiken van werkweigeraars of de “Lifeline” voor geallieerde piloten, zag de I.S. liever gebeuren buiten het “Sperrgebiet”. Enkel voor sluikpers was er, om praktische redenen, veel begrip en belangstelling als intern en extern communicatiekanaal binnen de verzetsbeweging. Onder het motto “First things first!” ging het prioritair om het bestendig en nauwgezet in beeld brengen van Duitse troepenbewegingen, installaties, versterkingen, bouwwerken, enz. Dit was van zo’n primordiaal belang voor het welslagen van het nakend openen van een “Tweede Front” (waarop Stalin voortdurend aandrong, en terecht!), dat dit niet mocht in gevaar gebracht worden door “speldenprikjes” van vooralsnog weinig of geen strategisch belang, die echter wel keer op keer buitensporige en woeste reacties van de Duitsers konden ontketen, met uiteraard ongunstige neveneffecten voor het cruciale inlichtingenwerk, dat op zichzelf al gevaarlijk genoeg was. Want de keerzijde van de medaille was helaas dat een aantal Oostendenaars hun moedig gedrag met hun leven hebben moeten bekopen, ook al ging het hier doorgaans niet om daden van gewapend verzet.

Merkwaardig is wel dat in het “mission statement” van het Geheim Leger nergens sprake was van inlichtingenwerk. Was dit soms om de Duitsers te misleiden? In ieder geval waren de Duitsers zeer bedrijvig en ervaren in het opsporen van geheime radiozenders. Zij beschikten hiervoor over gesofisticeerde detectie-apparatuur en over geschoolde technici die opereerden in mobiele “Fahndungsgruppen”. Wanneer zij een radiozender ontdekten en de operator(s) arresteerden, poogden zij steeds de verbinding met Londen zodanig in stand te houden alsof er niets was gebeurd, in de hoop dat Londen geen argwaan zou krijgen. In sommige gevallen zijn zij spijtig genoeg zeer goed daarin geslaagd ... met fatale en dramatische gevolgen voor de ondergrondse

verzetsbeweging. In Nederland is vooral het beruchte “Engeland Spiel” zeer bekend gebleven. Bij ons is er over dergelijke zaken heel wat minder uitgelekt. Beide partijen hadden er immers ook na de oorlog alle belang bij hieraan geen ruchtbaarheid te geven. Dit was inderdaad “l’armée de l’ombre” ...

Wit, zwart en grijs

Zoals overal elders poogde de Oostendse bevolking zich zonder al te veel kleerscheuren doorheen het oorlogsgebeuren te wurmen. De grenzen tussen collaboratie en verzet, afwachting en berusting waren hierbij niet altijd even duidelijk, want tussen “wit” en “zwart” was er een wijd verspreide “grijze zone” in alle mogelijke schakeringen. Ook waren er na de bevrijding een aantal “weerstanders-van-het-laatste-uur” die zich vooral hebben onderscheiden door straatgeweld, vernieling, mishandeling en jacht op “zwarten” (meestal slechts “kleine garnaal”, meelopers of gewoon onschuldigen, incl. blijkbaar nogal wat persoonlijke “afrekeningen”), ... want de kopstukken, de haaien en de oorlogsmisdadigers waren tijdig gevlucht bij de aftocht van de Duitsers. Intussen had de echte weerstand wel belangrijker zaken en opdrachten om handen, ter ondersteuning van de krijgsverrichtingen van de verder oprukkende geallieerden tijdens die beslissende septemberdagen van 1944.

Die tweespalt tussen verzet en pseudo-verzet heeft diepe sporen achtergelaten, ook omdat het door communisten gedomineerde Onafhankelijkheidsfront onmiddellijk na de bevrijding opvallend gul was in het uitdelen van lidkaarten, vanzelfsprekend om louter politieke redenen. Een Oostendse verzetsman vertelde mij dat hij door een en ander zodanig “gedegouteerd” was dat hij reeds een paar dagen na de bevrijding zijn armband van de “Witte Brigade” aan de wilgen heeft gehangen, om zich hierna afzijdig te houden van zijn eigen verzetsverleden. In ieder geval weten veel oudere Oostendenaars zich nog goed te herinneren waar de inboedel van “zwarten” door deuren en ramen naar buiten werd gegooid en in de fik gestoken. Zelf heb ik toen – voor het eerst in mijn nog zeer jong leven – koekjes, belegd met chocolade, kunnen bemachtigen te midden van een zwerm hongerige straatkinderen, versnaperingen die, net om de hoek in de Amsterdamstraat, door het raam van de bovenverdieping van het huis van schepen Van Coillie vanuit een koekjestrommel te grabbel werden gegooid. Die gebeurtenis op zichzelf heeft op mij als kind geen diepe indruk gemaakt (ik begreep trouwens niet wat er eigenlijk gebeurde), ... wél de zalige verrukking bij het oppeuzelen van koekjes met chocolade. Voor het eerst in mijn leven at ik chocolade! Onmiddellijk nadien heb ik dan wel zodanig veel chocolade kunnen ontfutselen aan Canadese en Britse soldaten (“please, chocolate for the little boy!”) dat dit dan niet meer was enkel “voor eigen gebruik” maar mijn onderdeelje werd van de na de bevrijding sterk opbloeiende ruilhandel, ook onder kinderen.

Organisatie van het verzet

De verzetsbeweging was ideologisch verdeeld in een “rechts” kamp (het “Geheim Leger”, geleid door ex-officieren van het ontbonden Belgisch leger) en een “links” kamp (het communistisch/socialistisch O.F.-“Onafhankelijkheidsfront”). In Oostende, garnizoenstad met weinig industrie, was het logisch dat vooral het Geheim Leger actief was en in mindere mate het trouwens vooral in Wallonië en in Brussel opererende Onafhankelijkheidsfront. Het Geheim Leger was ontstaan uit een samensmelting van de beweging “Phalange” van Xavier de Grunne, het “Heropgericht Leger” van reserve-kolonel Lentz en het ondergronds netwerk “Belgisch Legioen” van kapitein-commandant Charles Claser.

Die “rechtse” verzetsgroepen waren sterk koningsgezind en hadden doorgaans een hevige afkeer van de vooroorlogse politici en politiek. Aanvankelijk (maar dat bleek al vlug een naïeve optie te zijn) hadden zij een “sterke Staat” op het oog, geleid door een “sterke man”, met name koning Leopold III. Daarna werd het hoofddoel de strijd tegen de bezetter en de bevrijding van land en

door Roger JANSOONE

10. VERZET EN VERZETSTRIJDERS

“Do not go gently into that darkening night,
but rage, rage against the dying of the light!”

(Dylan Thomas)

Ontstaan en groei van het verzet in de kustregio

Uit de sluikpers (op zichzelf reeds een moedige en gevaarvolle daad van verzet) is geleidelijk de verzetsbeweging gegroeid. In Oostende was betrokkenheid in het verzet nog moeilijker en riskanter dan in het binnenland wegens gebrek aan bewegingsvrijheid in het “Sperrgebiet” en de vele daarmee verband houdende militaire, para-militaire, politionele en civiele controles, razzia’s en “Fahndungen” (opsporingen). De Gestapo, de S.D., de SIPO, de Abwehr, de Geheime Feld Polizei en de Feldgendarmen (aangevuld met handlangers uit de collaboratie, informanten en verklikkers) waren zeer actief en waakzaam in deze militaire zone, met al zijn militaire installaties en de Atlantikwall, ... uiteraard dan ook bij uitstek een terrein voor spionage en contra-spionage. Het verzet kwam alhier dan ook nogal moeizaam van de grond en moest zijn draai trachten te vinden in uiterst gevaarlijke omstandigheden en voorwaarden, waarbij een strenge selectie en rekrutering, extreme geheimhouding en een totaal onopvallend gedrag vanzelfsprekend de allereerste vereisten waren.

Toch was de Britse Intelligence Service (I.S.) blijkbaar zeer tevreden over militaire en civiele inlichtingen die het verzet vanuit het “Sperrgebiet” wist door te spelen naar Londen. Dat was eigenlijk het allerbelangrijkste wat de I.S. verlangde vanuit de kustregio: *inlichtingenwerk*. Vandaar dan ook dat Londen wat betreft deze zone zelden of nooit heeft aangedrongen op gewapend verzet, sabotage, overvallen, aanslagen op Duitsers of collaborateurs, e.d. (tenzij helemaal op het einde, na de landing in Normandië). Zelfs veeleer “passieve” verzetsdaden zoals het verstoppen van Joden, het onderduiken van werkweigeraars of de “Lifeline” voor geallieerde piloten, zag de I.S. liever gebeuren buiten het “Sperrgebiet”. Enkel voor sluikpers was er, om praktische redenen, veel begrip en belangstelling als intern en extern communicatiekanaal binnen de verzetsbeweging. Onder het motto “First things first!” ging het prioritair om het bestendig en nauwgezet in beeld brengen van Duitse troepenbewegingen, installaties, versterkingen, bouwwerken, enz. Dit was van zo’n primordiaal belang voor het welslagen van het nakend openen van een “Tweede Front” (waarop Stalin voortdurend aandrong, en terecht!), dat dit niet mocht in gevaar gebracht worden door “speldenprikjes” van vooralsnog weinig of geen strategisch belang, die echter wel keer op keer buitensporige en woeste reacties van de Duitsers konden ontketen, met uiteraard ongunstige neveneffecten voor het cruciale inlichtingenwerk, dat op zichzelf al gevaarlijk genoeg was. Want de keerzijde van de medaille was helaas dat een aantal Oostendenaars hun moedig gedrag met hun leven hebben moeten bekopen, ook al ging het hier doorgaans niet om daden van gewapend verzet.

Merkwaardig is wel dat in het “mission statement” van het Geheim Leger nergens sprake was van inlichtingenwerk. Was dit soms om de Duitsers te misleiden? In ieder geval waren de Duitsers zeer bedrijvig en ervaren in het opsporen van geheime radiozenders. Zij beschikten hiervoor over gesofisticeerde detectie-apparatuur en over geschoolde technici die opereerden in mobiele “Fahndungsgruppen”. Wanneer zij een radiozender ontdekten en de operator(s) arresteerden, poogden zij steeds de verbinding met Londen zodanig in stand te houden alsof er niets was gebeurd, in de hoop dat Londen geen argwaan zou krijgen. In sommige gevallen zijn zij spijtig genoeg zeer goed daarin geslaagd ... met fatale en dramatische gevolgen voor de ondergrondse

verzetsbeweging. In Nederland is vooral het beruchte “Engeland Spiel” zeer bekend gebleven. Bij ons is er over dergelijke zaken heel wat minder uitgelekt. Beide partijen hadden er immers ook na de oorlog alle belang bij hieraan geen ruchtbaarheid te geven. Dit was inderdaad “l’armée de l’ombre” ...

Wit, zwart en grijs

Zoals overal elders poogde de Oostendse bevolking zich zonder al te veel kleerscheuren doorheen het oorlogsgebeuren te wurmen. De grenzen tussen collaboratie en verzet, afwachting en berusting waren hierbij niet altijd even duidelijk, want tussen “wit” en “zwart” was er een wijd verspreide “grijze zone” in alle mogelijke schakeringen. Ook waren er na de bevrijding een aantal “weerstanders-van-het-laatste-uur” die zich vooral hebben onderscheiden door straatgeweld, vernieling, mishandeling en jacht op “zwarten” (meestal slechts “kleine garnaal”, meelopers of gewoon onschuldigen, incl. blijkbaar nogal wat persoonlijke “afrekeningen”), ... want de kopstukken, de haaien en de oorlogsmisdadigers waren tijdig gevlucht bij de aftocht van de Duitsers. Intussen had de echte weerstand wel belangrijker zaken en opdrachten om handen, ter ondersteuning van de krijgsverrichtingen van de verder oprukkende geallieerden tijdens die beslissende septemberdagen van 1944.

Die tweespalt tussen verzet en pseudo-verzet heeft diepe sporen achtergelaten, ook omdat het door communisten gedomineerde Onafhankelijkheidsfront onmiddellijk na de bevrijding opvallend gul was in het uitdelen van lidkaarten, vanzelfsprekend om louter politieke redenen. Een Oostendse verzetsman vertelde mij dat hij door een en ander zodanig “gedegouteerd” was dat hij reeds een paar dagen na de bevrijding zijn armband van de “Witte Brigade” aan de wilgen heeft gehangen, om zich hierna afzijdig te houden van zijn eigen verzetsverleden. In ieder geval weten veel oudere Oostendenaars zich nog goed te herinneren waar de inboedel van “zwarten” door deuren en ramen naar buiten werd gegooid en in de fik gestoken. Zelf heb ik toen – voor het eerst in mijn nog zeer jong leven – koekjes, belegd met chocolade, kunnen bemachtigen te midden van een zwerm hongerige straatkinderen, versnaperingen die, net om de hoek in de Amsterdamstraat, door het raam van de bovenverdieping van het huis van schepen Van Coillie vanuit een koekjestrommel te grabbel werden gegooid. Die gebeurtenis op zichzelf heeft op mij als kind geen diepe indruk gemaakt (ik begreep trouwens niet wat er eigenlijk gebeurde), ... wél de zalige verrukking bij het oppeuzelen van koekjes met chocolade. Voor het eerst in mijn leven at ik chocolade! Onmiddellijk nadien heb ik dan wel zodanig veel chocolade kunnen ontfutselen aan Canadese en Britse soldaten (“please, chocolate for the little boy!”) dat dit dan niet meer was enkel “voor eigen gebruik” maar mijn onderdeelje werd van de na de bevrijding sterk opbloeiende ruilhandel, ook onder kinderen.

Organisatie van het verzet

De verzetsbeweging was ideologisch verdeeld in een “rechts” kamp (het “Geheim Leger”, geleid door ex-officieren van het ontbonden Belgisch leger) en een “links” kamp (het communistisch/socialistisch O.F.-“Onafhankelijkheidsfront”). In Oostende, garnizoenstad met weinig industrie, was het logisch dat vooral het Geheim Leger actief was en in mindere mate het trouwens vooral in Wallonië en in Brussel opererende Onafhankelijkheidsfront. Het Geheim Leger was ontstaan uit een samensmelting van de beweging “Phalange” van Xavier de Grunne, het “Heropgericht Leger” van reserve-kolonel Lentz en het ondergronds netwerk “Belgisch Legioen” van kapitein-commandant Charles Claser.

Die “rechtse” verzetsgroepen waren sterk koningsgezind en hadden doorgaans een hevige afkeer van de vooroorlogse politici en politiek. Aanvankelijk (maar dat bleek al vlug een naïeve optie te zijn) hadden zij een “sterke Staat” op het oog, geleid door een “sterke man”, met name koning Leopold III. Daarna werd het hoofddoel de strijd tegen de bezetter en de bevrijding van land en

volk, met het invoeren van een echt democratisch bestel, zonder al de uitwassen van het vooroorlogs politiek bedrijf. De organisatie van het Geheim Leger was, hoe moeilijk dit in de praktijk ook mocht zijn, op typische militaire manier geregeld en geschoeid : het Leger was onderverdeeld in secties, elk sectiehoofd koos tien adjuncten die op hun beurt tien “soldaten” rekruteerden, zodat er in totaal 111 leden waren per sectie. Om evidente veiligheidsredenen kenden de “soldaten” hooguit enkel de leden van hun eigen sectie, een systeem dat enigszins vergelijkbaar was met het communistisch “cellen”-systeem.

De Oostendse afdeling van het Geheim Leger had bij het plaatselijk filiaal van de Bank van Brussel een bankrekening (uiteraard niet op naam van het Geheim Leger!) ter financiering van activiteiten en operaties, vooral wat betreft het uitgeven van een eigen sluikkrant. Het is zeer moeilijk om achteraf die Oostendse afdeling nog in kaart te brengen : veel sectiehoofden en adjuncten hebben de oorlog niet overleefd (commandant Claser werd reeds aangehouden in december 1942), en de verzetslieden die zoveel jaren later nog in leven waren, deden ofwel zeer zwijgzaam of herinnerden zich niet veel meer of hadden als “soldaten” gewoon nooit veel weet gehad van de aard en de omvang van de Oostendse afdeling. De “weerstanders-van-het-laatste-uur” (die zich echter wél voordeden als een “echte weerstander”) wisten hierover uiteraard helemaal niets, doch dit “fenomeen” kwam - om hoger aangehaalde redenen - vooral voor in de rangen van het O.F. Van de in totaal ca. 54.000 erkende leden van het Geheim Leger zijn er 4.500 omgekomen in concentratiekampen, 1.100 gedood in allerlei gevechten, incidenten en schermutselingen, en 350 terechtgesteld. Veel overlevenden hebben een blijvend trauma opgelopen na een eindeloos inferno van vier jaren bestendige angst, spanning en onzekerheid. Een zware tol werd betaald voor de te herwinnen vrijheid!

In het “linkse” kamp, het Onafhankelijkheidsfront, werd de “harde kern” ongetwijfeld gevormd door oudgedienden van de Internationale Brigades van de Spaanse burgeroorlog. Niet alleen waren zij bijzonder gemotiveerd om de strijd tegen het fascisme voort te zetten, maar zij hadden ook veel ervaring inzake guerrilla en clandestiene oorlogsvoering. Onder hen waren er een aantal overlevenden van de “spooktreinen” van mei 1940 en van de Franse interneringskampen en het hoeft dan ook geen betoog dat zij nadien meer dan ooit negatief ingesteld waren tegen het Belgisch establishment dat in hun ogen nogal wat fascistoïde trekjes vertoonde. Zij kwamen al vlug in contact met joodse communisten, afkomstig uit Oost-Europa, die goed georganiseerd waren om strijd te voeren tegen de nazi's. Daar deze Joden meestal niet de Belgische nationaliteit hadden, waren zij uiteraard niet zozeer bekommerd om het voortbestaan van België doch veeleer om het voortbestaan van hun eigen joodse volk. Andere aanhangers “van het eerste uur” waren communistische en socialistische militanten, partijleden en vakbondsleden, die o.a. via de “knokploegen” van de jaren dertig enige ervaring hadden opgedaan in het daadwerkelijk bestrijden van extreemrechtse groeperingen. Eén van die militanten was de Oostendenaar Louis Major, reeds in de jaren dertig alom bekend voor zijn felle en vechtlustige afkeer voor al wat ging in de richting van extreemrechts en die het in een later leven bracht tot algemeen secretaris van het ABVV en vervolgens tot Minister van Arbeid. Hij voerde binnen het O.F. een socialistische aanwezigheidspolitik om te voorkomen dat communisten het linkse kamp volledig zouden gaan domineren. Want iedereen, rechts of links, geloofde al vlug (zeker na juni 1941) in de eindoverwinning van de geallieerden ... en bijgevolg hield iedereen reeds in een vroeg stadium rekening met het veilig stellen van de eigen posities voor na de bevrijding. Terloops hierbij aangestipt: dit vast en onwrikbaar geloof was voor de Duitsers zeer frustrerend, des te meer omdat nogal wat hoog geplaatste (en goed ingelichte) Duitsers zelf al spoedig dit geloof deelden. Er was hierover een gezegde dat (stiekem) al vlug de ronde deed : “Een optimist is iemand die lijdt aan een gebrek aan informatie”.

Relaties met Londen

De Belgische regering in ballingschap te Londen stond echter nogal wantrouwig zowel tegenover het Geheim Leger (te koningsgezind!) als tegenover het Onafhankelijkheidsfront (al te zeer overheerst door communisten!). Dat kwam maar al te duidelijk tot uiting toen kapitein-commandant Charles Claser erin slaagde om op 18 juli 1942 (via Frankrijk, Spanje en Gibraltar) Londen te bereiken, om er de regering precies in te lichten over de werkelijke stand van zaken in het bezet gebied. Hij werd er zeer koel ontvangen ... en het wantrouwen was wederkerig. Hij zag dan ook al spoedig in, dat hij in Londen weinig of niets kon uitrichten. Via Minister Spaak, en in afspraak met de S.O.E. (*Special Operations Executive*, de Britse geheime dienst belast met clandestiene acties in bezet Europa), kreeg hij reeds op 5 augustus 1942 een speciale opdracht in de Belgische kustzone, vooral in en om Oostende. Net als zoveel anderen had hij al vlug in de gaten dat hij voor de "Londenaars" enkel de klassieke rol mocht spelen van de "nuttige idioot". Intussen speelde de groep in Londen rond Eerste-Minister Pierlot samen met de groep rond gouverneur Galopin in Brussel, de eerste viool in en achter de schermen. Zij waren immers reeds druk het naoorlogse België aan het voorbereiden!

In dit wederkerig wantrouwen ligt allicht grotendeels de verklaring voor het feit dat na de bevrijding het verzet - ondanks een indrukwekkende "palmares" en een hoog aanzien en prestige bij de bevolking - vrijwel geen enkele politieke rol gespeeld heeft. De vooroorlogse politici vormden samen met de andere vertegenwoordigers van het traditionele Belgische establishment een "old boys network" ... waarin geen plaats was voor de verzetslieden, noch van rechts, noch van links. Dit netwerk was na de bevrijding al vlug weer operationeel, ...met als gevolg "politics as usual": dezelfde partijen, dezelfde maatschappij, en nagenoeg hetzelfde beleid, maar thans tevens gekenmerkt door een welwillende en paternalistische welvaartspolitik "van de wieg tot in het graf", in navolging van de Britse "welfare state".

De regering in Londen wilde alleszins wel een binnenlandse verzetsbeweging tot stand brengen, ...maar dan *onder hun controle*, dus onder leiding van personen die zij zelf zouden aanstellen. Dat was natuurlijk niet naar de zin van de intussen reeds tot stand gekomen verzetsbeweging, of het nu links was of rechts. Om politieke en ideologische redenen zocht het O.F. geen contact met de "Londenaars", terwijl – allereerst om praktische redenen – de kopstukken van het Geheim Leger de leiding, organisatie en werking in eigen handen wilden houden, ook al omdat in hun structuur de top de emanatie was van de basis, in die zin dat wanneer ergens een kopstuk wegviel, er automatisch een "opschuiving" plaats greep van onder naar boven. Wat het Geheim Leger vooral nastreefde, was het tot stand komen van een praktisch samenwerkingsverband (meer bepaald gericht op het droppen van radio-apparatuur, geld, lichte wapens en munitie) ... en uiteraard was ook het O.F. hiervan niet afkerig!

Een ander verhaal is dat van de relaties met de Britse geheime diensten, meer bepaald de S.O.E. en de I.S. Door hun vaak eigengereid optreden (soms vanwege Churchill himself!) waren er af en toe inzake die verzetsbeweging nogal wat spanningen met de Belgische regering. Die regering in ballingschap in Londen was voor Churchill belangrijk omwille van de aanvoer van strategische grondstoffen uit Belgisch Kongo,... en dus mocht men "the Belgians" niet al te veel tegen het hoofd stoten (wat tegenover generaal de Gaulle en zijn schimmig "Comité van Vrije Fransen" helemaal geen probleem bleek te zijn!). Maar de Britten beschouwden de verzetsbeweging "on the continent" als een belangrijk onderdeel van hun militaire operaties in bezet Europa, dus als een privé-jachtdomein. Churchill (bestendig onder druk gezet door Stalin voor het openen van een "Tweede Front") had omtrent de vijand dringend behoefte aan nauwkeurige militaire, economische en civiele informatie, die voortdurend moest geactualiseerd worden. Hiervoor was hij bijna uitsluitend aangewezen op de nog prille verzetsbeweging, die – in zijn optiek – centraal vanuit Londen (d.i. door hem zelf) moest geleid en georganiseerd worden. De nadruk lag hierdoor op het

inlichtingenwerk én de desbetreffende communicatie van en naar Londen, vandaar dan ook het droppen van de meest recente radio-apparatuur (en codes), aanvankelijk samen met experts terzake die op hun beurt anderen konden opleiden. Die radio-apparatuur was bijzonder degelijk, betrouwbaar en bijna onverwoestbaar. Zelf heb ik, 14 jaar na de oorlog, tijdens mijn legerdienst nog gewerkt met de SCR-506 en de ANGR-9, sedertdien museumstukken geworden maar toen nog steeds in gebruik (en zelfs nog goed bruikbaar tijdens zware manoeuvres), ... ook al waren het afdankertjes uit de Tweede Wereldoorlog (op de zijkant van mijn radiotoestel was gegrift "Tobruk" en "El Alamein", je werd er wel even stil van!).

Evenwel, het droppen van wapens en munitie gebeurde slechts met mondjesmaat, want Churchill was niet opgezet met die Leopoldisten ...en zelfs helemaal niet met communisten! Het ontregelen van de militaire en economische infrastructuur van de vijand was aanvankelijk een zorg voor later, en zou zelfs dan nog vooral een opdracht worden voor de Royal Air Force. Terecht voorzag Churchill dat de openlijke en nadrukkelijke aanwezigheid van grote groepen gewapende burgers en ex-militairen na de oorlog een destabiliserende factor zou kunnen worden in Europa. Ook maakte hij zich geen illusies omtrent de ware bedoelingen van Stalin wat betreft het naoorlogse Europa, meer bepaald via de linkse verzetsgroeperingen, die weliswaar niet enkel communisten in hun rangen telden maar die dan toch sterk door communisten gedomineerd en gemanipuleerd werden.

Maar van al deze strubbelingen had men in Oostende en elders geen weet. Nochtans was dit niet de "ver-van-mijn-bed-show" want al wat zich over ons hoofd heen afspeelde, was uiteraard van beslissend belang voor de acties op het terrein. Vandaar dan ook deze beknopte achtergrondinformatie over die nogal ingewikkelde en vaak moeilijke relaties met Londen.

"Die Rote Kapelle" : een "rood orkest" in Oostende

Een totaal aparte verzetsorganisatie was "Die Rote Kapelle", opgericht en geleid vanuit Moskou (NKVD), een Sovjet-organisatie met internationale vertakkingen en hoofdzakelijk opererend vanuit Oostende. De naam "Rote Kapelle" was een benaming vanwege de Duitse Abwehr (contra-spionage), die deze (letterlijk en figuurlijk) ondergrondse verzetskring al vrij vroeg op het spoor kwam, echter zonder dit netwerk volledig te kunnen opdoeken. Zelf was deze "Rote Kapelle" zodanig anoniem dat ze niet eens een eigen naam had, tenzij een cijfercode voor radioberichten. Contact met andere verzetskringen werd ten stelligste vermeden, ofschoon anderzijds geredelijk mag worden aangenomen dat in het Oostends verzetsmilieu, meer bepaald bij het O.F., een sterk vermoeden bestond van het bestaan van dit "rode orkest", ...een vermoeden dat trouwens ook gedeeld werd door de Abwehr.

Dit "rood orkest" was een typische creatie van de NKVD, de Sovjet geheime dienst in Moskou. Niet toevallig was hierbij hun scherpzinnig oog gevallen op Oostende, als een toenmalig internationaal "verkeersknooppunt" voor geheime agenten en inlichtingen.. Opvallend is dat de oprichting teruggaat naar 1938, toen er wel reeds een oorlogsdreiging was, maar nog geen oorlog en zeker geen bezetting. Stalin (een extreem geval van paranoia) was weliswaar net zoals Hitler (een gevaarlijke psychopaat) een duidelijk pathologisch geval, maar dat neemt niet weg dat hij als geslepen politicus een vooruitziende blik had, steeds gericht op het vestigen van het wereldcommunisme, ook al waren er "pour les besoins de la cause" soms wel eens "zijsprongetjes", zoals het beruchte "duivelspact" tussen Moskou en Berlijn in 1939. "Die Rote Kapelle" was dan ook van meet af aan een belangrijke voorhoede in Stalins nooit aflatende strijd tegen kapitalisme, fascisme en nazisme (voor hem allemaal één pot nat, ... waarin hij wel ten dele gelijk had). Oostende was hierin de draaischijf, meer bepaald een handelszaak in de Kapellestraat 83, genaamd "Au Roi du Caoutchouc" (met vooral verkoop van regenmantels), met (voor de schijn) een hoofdzetel in Brussel en enkele filialen elders in België. Een typische zeer handig opgezette Sovjet-constructie!

De centrale figuur in dit netwerk was Leopold Trepper (1904-1982), een Poolse Jood, die na enige omzwervingen via Palestina, Marseille, Parijs en Moskou, uiteindelijk begin 1938 neerstreek in Oostende, waar hij Leo Grossvogel ging opzoeken, uitbater van “Au Roi du Caoutchouc” en “slapend” agent van de NKVD. De organisatie die zij samen uitbouwden, was een echt spionage-netwerk, dat uitsluitend werkte voor de Sovjet-inlichtingendienst, en dat vervolgens zich bijna enkel zou blijven richten op inlichtingenwerk. Het spreekt vanzelf dat zij van bij de oprichting niet alleen nazi-Duitsland op het oog hadden maar o.m. ook Frankrijk en Groot-Brittannië, want Stalin had in 1938 sterk de indruk dat Londen en Parijs aanstuurden op een onderling akkoord met Berlijn, en dit dan ten nadele van Moskou. Oostende werd hierin een centraal zenuwknoppunt, doch er was uiteraard niemand in Oostende zich hiervan bewust (en dit is nog tot lang na de oorlog zo gebleven). Het huis in de Kapellestraat 83 was een onopvallende handelszaak zoals zoveel andere, en niets liet vermoeden wat zich in het achterhuis en in de kelder zo allemaal afspeelde. Terloops hierbij aangestipt: “het dagelijks leven in Oostende” heeft zich in die beroerde tijd in verschillende lagen en geledingen afgespeeld, waarvan sommige als het ware “oender woater” of “ondergronds”, zodat het achteraf niet eenvoudig is om een en ander nog “boven te spitten”!

“Au Roi du Caoutchouc” deed blijkbaar schitterende zaken (in België regent het immers nogal vaak...) en al vlug werd dit een internationaal handelsbedrijf, met verschillende buitenlandse filialen, o.m. in Parijs, Londen, Oslo, Kopenhagen en Stockholm. Daarnaast richtte Trepper eind 1938 ook nog een parallel bedrijf op onder de pompeuze naam “The Foreign Excellent Trench-Coat”, waarvan de leiding werd toevertrouwd aan een niet-joodse Belg, Jules Jaspar (1878-1963), broer van Minister Henri Jaspar, en bijgevolg een onverdachte figuur met goede relaties. Vanaf 1942, met het sluiten van de joodse handelszaak in de Kapellestraat, heeft Jules Jaspar de dekmantel volledig moeten overnemen. Het is niet duidelijk of en in welke mate de Oostendse cel dan nog verder operationeel gebleven is.

Passief en lijdzaam verzet

In april 1944, in verband met de nakende geallieerde invasie, begon de evacuatie van het merendeel van de kustbevolking naar het binnenland. Enkel zij die op een of andere manier nodig waren voor de plaatselijke Duitse oorlogsinspanning, mochten samen met hun gezin in hun woning blijven. Oostende werd alzo in die laatste maanden van de bezetting min of meer een spookstad. De straten lagen er akelig verlaten bij, en vanzelfsprekend kwam er al vlug een einde aan het beetje gezelschaps- en ontspanningsleven dat nog overeind was gebleven. De achtergebleven Oostendenaars trokken zich terug in de eigen huiskring, meestal in de kelder, want de haven en het station van Oostende werden het mikpunt van luchtaanvallen, zowel tijdens de dag als 's nachts. De FLAK (Flugabwehr Kanonen) was zeer actief en soms ook doeltreffend, wat tot gevolg had dat nogal wat bommen van de RAF ook elders terecht kwamen, tot zelfs op de wijk Sint-Jan. De verwoestingen in de woonbuurten werden aanzienlijk, met veel slachtoffers, ook na evacuatie van een groot deel van de bevolking.

Alle hoop was nu gericht op de zo lang verwachte landing van de geallieerden, en alle aandacht ging uit naar de BBC en meer bepaald de radiopraatjes van Jan Moedwil die telkens besloot met “En dat is nu niet om te boffen, maar we zullen ze krijgen, die moffen!!”. Op die gebalde slotzin zat ik steeds te wachten om het dan luidkeels uit te brullen samen met mijn grootmoeder die een hevige supporter was van stoere Jan. Zelfs toen alle radiotoestellen moesten ingeleverd worden, bleef deze mentale verbinding met Londen onaangetast via clandestiene ontvangst van BBC-berichten en de plaatselijke verspreiding ervan via “radio tam-tam” en via de sluikpers. De gecensureerde officiële pers (zowel nationaal als plaatselijk) was intussen compleet ongeloofwaardig geworden (ook wanneer het niet echt ging om collaboratiepers) en werd enkel nog gelezen omwille van zaken die niets te maken hadden met de politieke en/of militaire toestand.

Nauw verband houdend met die BBC-berichtgeving waren clandestiene Engelse taallessen . Om evidente redenen werd het Engels op school niet meer onderwezen, doch dit euvel werd gemakkelijk verholpen dank zij de beschikbaarheid van een relatief groot aantal Engelse leerboeken in privé-bezit. Er vormden zich al vlug (en uiteraard zeer discreet) Engelse “taalclubs” (iets in de aard van de huidige leesclubs), en menig lange winteravond werd op die manier gezellig en leerzaam doorgebracht in de huiskring of bij vrienden. Ik herinner mij vooral “The Boys’ own Book” en “The Girls’ own Book”, en (nu) zeer merkwaardig is het feit dat er een apart leerboek bestond respectievelijk voor jongens en voor meisjes, maar dat was destijds de gewoonste zaak van de wereld. Zelf heb ik toen reeds een aardig mondje Engels mee-geleerd door tijdens die lessen aandachtig en nieuwsgierig te luisteren naar de spraakoefeningen van de “cursisten”. Na de bevrijding was die prille “taalkennis” voor mij van onschatbare waarde voor het bemachtigen van “chocolate”, “sweets”, “biscuits” en “chewing gum”, nadat ik overigens voordien wat “soldatenduits” had opgestoken bij mijn omzwervingen in de buurt van Duitse troepenkeukens. Ook in een veel later leven bleek talenkennis voor mij van groot praktisch nut te zijn. In dit leven moet je steeds het nuttige met het aangename paren!

Een andere vorm van passief verzet was “klauen”. De Duitsers hebben bij ons veel gestolen ... maar wij hebben ook veel gestolen van de Duitsers! “Jeder Belgier ist ein guter Klauer!”, zo herinnerde zich veel later een Duitser van het bezettingsleger. Dit passief verzet was eigenlijk veeleer “actief” verzet, want het vergde vaak heel wat durf, vindingrijkheid en stoutmoedigheid. “Ontvreemding” van aardappelen uit Polen, bestemd voor de Wehrmacht, was bij ons een geliefkoosde bezigheid, niet in het minst omdat die Poolse rode aardappelen een ware lekkernij waren (zelf plant ik er nog ieder jaar in mijn tuin). Maar het was meteen ook een bescheiden bijdrage aan het ondermijnen van de bevoorrading van de vijand. Mijn vader en mijn grootvader waren hierin een complementair duo: mijn grootvader was spoorman in het goederenstation van Oostende en mijn vader was postman in het postsorteercentrum. Met zijn stevige postfiets bracht hij af en toe een zware postzak met “Feldpostpakete” uit het station, die daarna gezwind zijn weg vond naar ons huis in de Veldstraat ...

Campagne “Elastiek”

Tenslotte was er nog een zeer aparte uiting van stil verzet: de “campagne elastiek” (de “elastische” terugtocht aan het Oostfront). Destijds hadden de mensen weinig of geen atlanten of landkaarten in huis, en zeker geen gedetailleerde kaarten. Bij de inval in de Sovjet-Unie in juni 1941 werden, op initiatief van de Propaganda-Abteilung, door de collaboratiekranten in een gratis-bijlage grote wandkaarten van Europa verspreid. Bedoeling was dat de lezers aan de hand van die kaarten de snelle opmars van het zegevierende Duitse leger zouden kunnen volgen, en hiervoor kreeg je zelfs kleine papieren vlaggetjes (hakenkruis = Duits, rood = Russisch) om met spelden de Duitse opmars op de voet te kunnen volgen. Er was hiervoor echter niet veel belangstelling, doch na Stalingrad (januari 1943) werden al die kaarten vlug bovengehaald en aan de muur bevestigd, met een bedoeling in totaal omgekeerde zin en richting! Propagandaminister Goebbels werd plots zeer karig met zijn informatie en woordgebruik, dat doorspekt werd met “elastische” uitdrukkingen. Zo was er sprake van “geslaagde elastische hergroeperingen”, van het “tactisch rechtekken van de frontlijn” of van het “heldhaftig binden van belangrijke Sovjet-legereenheden”. Vandaar die typisch Oostendse spotnaam, want het kwam steeds neer op hetzelfde: de Duitsers werden bestendig achteruitgeslagen door het Rode Leger, en al die verhullende “elastische” prietpraat kon daar niets aan veranderen. In Oostende zei men monkelend: “Aan het Oostfront is er geen trek meer naar het Oosten, maar er is daar nog altijd veel rek, met de “rekkel” van Goebbels!”. Er was wel een probleem met al die onuitsprekelijke Russische en vervolgens ook Poolse namen van steden. Informatie terzake mondeling verstrekt via de BBC, moest dan veelal en indien mogelijk worden bevestigd of verbeterd via de sluikpers. Voor kinderen was dit opvolgen van die bijna dagelijkse verschuiving van vlaggetjes een opwindende en ook leerzame ervaring. Nog vooraleer ik naar de

lagere school ging, had ik alzo reeds een vrij goed zicht op de aardrijkskunde van Oost-Europa, na de landing in Normandië tevens aangevuld met die van Noord-Frankrijk. Toen ik in een veel later leven na de val van het communisme NATO-opdrachten uitvoerde in Oost-Europa, zijn die “beelden uit mijn kinderjaren” nogal vaak weer eens opgedoken. “It’s a small world!”

Gewapend verzet en Duitse represailles

Over het gewapend verzet in Oostende en in het Sperrgebiet is tot op heden weinig bekend, niet in het minst omdat al wie hierin betrokken was, uiteraard het grootste gevaar liep zodat slechts weinigen de bezetting hebben kunnen overleven (tenzij de “gewapende weerstanders-van-het-laatste-uur”). Toch mag geredelijk worden aangenomen dat in de kustregio het gewapend verzet heel wat minder actief was dan elders in het land. Er was hiervoor een dubbele reden, vanuit twee verschillende hoeken. Vooreerst was in Moskou (nochtans niet afkerig van gewapend verzet) de waardevolle werking van het ondergrondse netwerk “Rote Kapelle” voldoende belangrijk om, qua gewapend verzet, de activiteiten van het O.F. in de kustregio aan bepaalde beperkingen te onderwerpen. Hetzelfde gold ook in Londen, waar het inwinnen van inlichtingen over de Atlantikwall en over Duitse troepenbewegingen niet mocht in gevaar gebracht worden door soms ondoordachte uitingen van gewapend verzet, met, onvermijdelijk daaraan verbonden, stevast keiharde Duitse represaillemaatregelen, vooral en zeker wanneer er langs Duitse kant slachtoffers vielen. Meer bepaald ging het hier om het neerschieten van gijzelaars (doorgaans tien voor iedere gedode Duitser).

Over die kwestie van het terechtstellen van gijzelaars is er op juridisch vlak veel onenigheid geweest, niet alleen in Duitsland doch ook in België zelf (en in andere bezette gebieden). Dit heeft de rechtsvervolgning tegen dergelijke Duitse oorlogsmisdaden, gepleegd op Belgisch grondgebied, fel bemoeilijkt. Een Duitse jurist liet hierover opmerken: “Die damals gültige Fassung der Haager Landkriegsordnung hat Geiselnahme mit anschliessender Vergeltung zugelassen, wie zum Beispiel im Falle von Partisanen, wenn diese in einem besetzten Land Handlungen vorgenommen haben, die klar ausserhalb des Kriegsvölkerrechts lagen”. Maar een andere jurist heeft hieraan toegevoegd: “Ein Schluss “Nicht in Menschen ist die Moral begründet, die sein handeln bestimmt, *sie liegt in den Strukturen, die ihm umgeben*” ... klingt fatal nach Entlastung und Rechtfertigung. Strukturen an sich haben aber keine Moral, sie werden von Menschen *mit oder ohne Moral* gestaltet. Und der Einzelne hat immer die Wahl, wie er handelt, auch in Extremsituationen” .

De “Belgische Commissie voor Oorlogsmisdaden” (opgericht in december 1944 en voorgezeten door oud-minister Antoine Delfosse) heeft heel die kwestie in het ongewisse gelaten, heel eenvoudig omdat in het internationaal strafrecht hiervoor de nodige juridische basis ontbrak. Maar de publieke opinie - anders dan in 1918 - eiste bestraffing van Duitse oorlogsmisdaden, en niet in het minst van Duitse represaillemaatregelen, heel vaak gepleegd op onschuldige en weerloze burgers. In diverse processen is de Krijgsraad overgegaan tot het veroordelen (al dan niet bij verstek) van Duitse militairen. Maar in beroep was het Militair Hof van oordeel dat het nemen van represailles en het terechtstellen van gijzelaars “mits behoud van bepaalde normen” kon aanvaard worden als zijnde overeenkomstig met het internationaal oorlogsrecht, evenwel met uitzondering van represailles voor het neerschieten van een Belgische collaborateur.

Motivering en demotivering : een bilan

Men kan zich afvragen, welke de beweegredenen waren die zoveel landgenoten hebben aangespoord tot het plegen van een of andere vorm van verzet. Die motieven waren uiteraard van velerlei aard, doch de voornaamste zal wel vaderlandsliefde geweest zijn (toen zeker nog geen ijdel begrip!) en - bij linkse partijen en groeperingen - afkeer tegen fascisme en nazisme (reeds gevoed ten tijde van de Spaanse burgeroorlog). Voor andere Belgen was het gewoon uit

rechtvaardigheidsgevoel en - zowel bij christenen als vrijzinnigen - vanuit een bewuste keuze tussen goed en kwaad, vaak ook uit opstandigheid en weerzin bij de toenemende ontmaskering van het barbaarse nazi-regime. Bij jongeren speelde allicht ook de drang om, in uitzonderlijke historische omstandigheden, aan een banaal, eentonig en grijs bestaan te kunnen ontsnappen.

Voor het eerst in de geschiedenis waren ook heel wat vrouwen betrokken in het verzet (weliswaar met reeds een eerste aanzet tijdens W.O.I, zoals bijvoorbeeld Edith Cavell). Zij hadden geen militaire, partijpolitieke of syndicale achtergrond. Hun motivering was dan ook veelal ingegeven door morele verontwaardiging. Zij waren meestal actief in de sluikpers, in de "life-line" voor geallieerde piloten, in inlichtingenwerk (soms ook door het aanknopen van een relatie met een Duitse officier), door zorg om onderduikadressen, als koerier, of ook wel eens in het gewapend verzet. Tot op vandaag is er al te weinig onderzoek geweest naar hun bijdrage in de verzetsbeweging.

Op organisatorisch en logistiek vlak werd een bijzondere rol gespeeld door ex-officieren en reserve-officieren van het Belgisch leger, ontslagen of ontsnapt uit krijgsgevangenschap, die niet ertoe bereid waren de strijd te staken na de capitulatie. In Oostende, een garnizoenstad, moeten dat logischerwijze wel een behoorlijk aantal geweest zijn. Die militairen lagen aan de basis van het Geheim Leger, terwijl communisten en socialistenvonden elkaar in het Onafhankelijkheidsfront. Samen hebben zij in bezet gebied de actieve aanwezigheid van België aan de zijde van de geallieerden concreet waar gemaakt. In combinatie met de bijdrage van de Belgische regering in ballingschap te Londen is dit, al bij al, van niet geringe politieke en militaire betekenis geweest voor de positie van België tijdens en na de oorlog.

Van historisch, politiek en maatschappelijk belang is, na de oorlog, ook de teleurstelling en verbittering bij heel wat verzetslieden, zowel in het linkse als in het rechtse kamp, omtrent de politieke wending bij de heropbouw van maatschappij en samenleving na de bevrijding. De jaren dertig waren een periode van "Sturm und Drang", een tijd van idealisme en van geloof in de maakbaarheid van een nieuwe en betere wereld, en dit heeft ongetwijfeld doorgespeeld in de geest van vele verzetslieden tijdens de bezetting (... en uiteraard ook bij anderen die in de collaboratie gegaan zijn). Groot was dan ook hun ontgoocheling toen na de oorlog bleek dat alles gewoon bij het oude bleef: dezelfde politieke klasse, dezelfde partijen (eventueel met een beetje naamsverandering), dezelfde ideologische verdeeldheid en tegenstellingen, dezelfde politieke geplogenheden en intriges. De Engelse dichter W.B. Yeats omschreef het niet in vervulling gaan van een levensdroom ooit als "Life as a preparation for something that never happens". In ieder geval heeft dat gevoel van ontgoocheling diepgaande politieke en maatschappelijke gevolgen in de hand gewerkt, die zich tot op vandaag nog laten gelden. Hetzelfde is overigens ook gebeurd in Frankrijk, met aldaar een nog veel sterkere maatschappelijke gespletenheid en tweespalt tot gevolg.

Wat ook zware frustraties heeft opgewekt bij ex-verzetslieden was de bestraffing, of, beter gezegd, *het gebrek aan bestraffing* van nazi-oorlogsmisdadigers en van hun handlangers. Het begon al in eigen land, waar de economische collaboratie (nochtans van doorslaggevend belang voor de Duitse oorlogsinspanning) vrijwel ongemoeid werd gelaten (en zelfs al spoedig officieel en wettelijk werd gevrijwaard van rechtsvervolging) ... terwijl andere en - objectief beschouwd - veel minder belangrijke vormen van collaboratie overmatig veel aandacht kregen, meestal dan nog gericht tegen "kleine garnaal", vermits de "haaien" zich tijdig uit de voeten hadden gemaakt en, zoals bijvoorbeeld Degrelle, ergens in een "veilig" land rustig en ongestoord verder leefden, soms zelfs in relatieve welstand.

Aanvankelijk leek het wel de goede weg op te gaan in Duitsland zelf, met de befaamde en historische "Trial of the Major War Criminals", de speciale geallieerde rechtbank in Nürnberg, gevolgd door nog enkele andere belangrijke gerechtszaken, zoals bijvoorbeeld het "SS-

doktersproces” over de “medische experimenten” in concentratiekampen, en het proces van de massamoordenaars van de SS-Einsatzgruppen. Maar al vlug begon bij de westerse geallieerden het animo hiervoor fel te verminderen, en dit had alles te maken met het ontstaan van de “Koude Oorlog”, waardoor Duitsland (althans het door de westerse geallieerden bezette deel) opnieuw in aanmerking kwam als een mogelijke en zelfs noodzakelijke bondgenoot tegen het opduikend “rode gevaar”. Bij de oprichting van de Bondsrepubliek (en van de D.D.R.) in 1949 werd verdere rechtsvervolgning van nazi-oorlogsmisdadigers een zaak voor de Duitse justitie, ... die evenwel niet erg gehaast was om daar veel werk van te maken (de meeste Duitse magistraten, gerechtsambtenaren en politiefunctionarissen hadden immers zelf nogal wat boter op het hoofd!). Een dictatuur heeft de eigenschap om zich zodanig diep te nestelen in alle geledingen van de maatschappij dat zelfs wanneer hij politiek en militair ten val komt, hij als een kankergezwel nog lange tijd blijft voortwoekeren en in zekere zin zichzelf kan overleven. Alzo zijn een groot aantal oorlogsmisdadigers ontsnapt aan iedere vorm van rechtsvervolgning, en zij die toch tegen de lamp vlogen (vaak door eigen schuld en arrogantie), mochten doorgaans rekenen op milde straffen die niet in verhouding stonden tegenover de misdaden waarvoor zij werden veroordeeld. Dit gold niet alleen voor de rechtstreekse verantwoordelijken en uitvoerders van de “Endlösung”, van “Nacht und Nebel”, van de KZ-gruwel en van de massale slavenarbeid, maar ook voor medewerkers, constructeurs, technici en leveranciers uit de privé-sector die dit allemaal materieel hadden mogelijk gemaakt. Erg schokkend was bijvoorbeeld de “straf” van vijf jaar hechtenis, uitgesproken door een Duitse rechtbank tegen Dr. Gerhard Peters, directeur van de firma “Degesch” uit Dessau, voor levering van ZYKLON-B kristallen voor de vergassing van honderdduizenden Joden in Auschwitz. Zijn “product” viel blijkbaar erg in de smaak van SS-Oberscharführer Moll, op het dak van de gaskamer verantwoordelijk voor het “toedienen” van Zyklon-B, want hij was berucht voor zijn “startsein”, een typisch staaltje van “nazi-humor” : “Na, gib ihnen schon zu fressen!”.

Verzet als blijvende geestesgesteldheid ... ook bij kinderen

Een en ander had tot gevolg dat heel wat verzetslieden voor de rest van hun leven zaten opgescheept met een ernstige “kater”, een diepgaande psychische terugslag na langdurige en uitermate spannende en gespannen ervaringen, in een lichaam dat tijdens de bezetting langzaam ondermijnd werd door stress, ondervoeding, een ongeregeld leven en veel slapeloze nachten. Er was destijds nog geen sprake van traumapsychologie en dus al evenmin van desbetreffende slachtofferhulp (trouwens nu nog steeds een recent begrip). Wie zich in een dergelijke situatie bevond, leefde en overleefde in een individuele “koker” die weliswaar enige psychische bescherming bood, doch waardoor nadien (na de bevrijding) alles abrupt naar boven kwam. En dat in volstrekte eenzaamheid en in een wereld van onbegrip, onverschilligheid en vaak ook van tegenwerking (dit hebben zij althans zo ervaren, hoezeer ook men van officiële zijde veel in het werk heeft gesteld om dan toch ten minste een statuut van nationale erkentelijkheid in te voeren).

Een apart geval vormen de *oorlogskinderen* (en in die kinderrijke tijd waren er nogal wat!). Uiteraard hebben zij niet deelgenomen aan het verzet, tenzij sommige adolescenten (nu zou men zeggen “tieners”) als “koerier” of als een of ander “hulpje”. Maar zij groeiden wel op in die bestendige sfeer van verzet in alle mogelijke vormen. Velen waren er onwillekeurig volledig van doordrongen. Bij het lot van die kinderen mag thans wel even (wellicht voor het eerst) worden stil gestaan, zeker nu vrijwel alle verzetslieden zijn verdwenen en *enkel nog die oorlogskinderen* (intussen zelf al bejaard tot hoogbejaard) nog in leven zijn. Oorlog en bezetting was de enige “way of life” die zij als kind kenden, een abnormale toestand die zij zelf als volkomen “normaal” beschouwden, in tegenstelling tot de adolescenten die wél nog een levendige herinnering hadden aan de vooroorlogse situatie ...en die trouwens na de oorlog nooit het frustrerend gevoel hebben kunnen verwerken van vier “verloren jaren”, die zij in normaliter de schoonste jeugdperiode van hun leven onherroepelijk kwijt waren. Iemand zei mij ooit: “Het maakte mij kwaad en opstandig.

En het knaagde aan mij. Ik dacht dat men mij niet alleen mijn jeugd maar ook reeds mijn toekomst afpakte”.

Die jongere kinderen konden zich na de bevrijding vlot aanpassen omdat zij toen plots terechtkwamen in een voor kinderen erg boeiende en opwindende wereld, hierin geholpen door het feit dat zij veelal waren opgegroeid op straat en de regels van het straatleven goed kenden, met als gevolg een “rijpheid” die ongewoon is op die leeftijd. Kenmerkend was ook “bendevorming”: iedere wijk (zeker in de volksbuurten) had zijn bende van straatkinderen, “als een kliete mussels” en met een “haantje-vooruit” als bendeleider. Zo was er in mijn straat *de bende van de Veldstraote*, met als buur *de bende van 't Marktje*, aangevoerd door de alom gevreesde René, “de baos van de droeve joengens”. Die hadden dan als naaste burens *de bende van 't Hospitaol* en de *bende van 't Hazegras*. Daarachter lag het territorium van *de bende van de Beuterpit*, nogal “zwarte jongens”, “rappe en geslepen gasten” die vooral de “Soldatenberg” scherp in de gaten hielden omdat daar bij de Duitsers wel altijd wat te “versieren” viel. Zij waren “goeie maotjes” met de *bende van de Conterdam* en met de *bende van Sint-Jan*, maar volstrekt niet met de beruchte *bende van de Steensche Diek*. Uiteraard mochten kinderen “uit deftige families” niet op straat spelen omdat hun ouders konden vermoeden dat het daar op straat om heel wat meer ging dan om “spelletjes”. Maar over ‘t algemeen hadden ouders al genoeg kopzorgen om zich dan nog intens met hun kinderen bezig te houden. Voor die kinderen was er trouwens thuis niet veel te beleven. Ze mochten al blij zijn als ze wat te eten kregen en ‘s nachts slaapgelegenheid vonden in de kelder. Zij waren eigenlijk echt “thuis” op straat, onder hun soort- en lotgenoten. In zo’n bende mochten ook meisjes “hun mannetje staan”, maar ze moesten dan wel “haar op hun tanden hebben”. Na de oorlog zijn die meiden als echte Oostendse *ruustebuusten* verder door het leven gegaan, zelfbewust, eigengereid, eigenwijs en recht voor de raap (voor iedere man een buitenkansje om met zo’n vrouw te huwen!!). Zelf heb ik een tante die slechts tien jaar ouder is en die, als vlug vrijgevochten tiener, mijn ervaren “gids” werd doorheen die zeer aparte kinderwereld tijdens de bezetting (ik was immers nog te jong om “bendelid” te worden). Volwassenen en adolescenten beleefden de bezetting, maar de kinderen ook, op hun manier, volledig anders.

Die jeugdbenden hebben de oorlog nog een tijdje overleefd tot ze door het snel toenemend autoverkeer van de straat werden verdrongen. Indien de bezetting nog wat langer had kunnen aanslepen, dan zouden die bendes allicht een rekruteringsbasis geworden zijn voor het verzet, ...maar misschien ook voor banditisme en jeugdcriminaliteit (zoals in 1944 reeds in Limburg het geval was). Een bende van keiharde straatjongens van 12 à 15 jaar (vermoedelijk uit de *bende van de Beuterpit*) deed zelfs al aan een vorm van “actief” verzet door het bestelen van de Duitsers (vooral brood) om daarna de buit te verkopen “in de woeker”, waardoor zij al op jeugdige leeftijd nogal wat geld op zak hadden (wat een sterk zelfbewustzijn ontwikkelde). Maar indien die kinderen kennelijk niet psychisch “getekend” uit de oorlog kwamen, dan bleven zij toch een geestesgesteldheid bewaren die uniek en doorgaans ook vrij positief mag genoemd worden: geen voedselverspilling, met alles zuinig omgaan, bedreven in het “biehoalen”, wantrouwig tegenover gezagdragers, een mentaliteit van “katje-mien-katje-joen”, behoedzaam voor al wie een uniform draagt, ongevoelig voor intimidatie, alert voor risico’s en gevaar, kritische ingesteldheid, zelfstandig gedrag, geen onderdanigheid, “team building”, zelfredzaamheid en “systeem D” (zin voor improvisatie). Voorzeker een heel andere jeugd dan de jeugd van nu! Ofschoon Duitse militairen (vaak zelf ook vader van kleine kinderen) doorgaans welwillend stonden tegenover “die Buben”, hadden die kinderen veelal van “de Duitschers” een bepaald vijandbeeld, waaraan zij wel geleidelijk zijn ontgroeid. Toch zijn er nog leeftijdgenoten die nooit willen deelnemen aan een groepsreis naar Duitsland, meestal vrouwen, ...wellicht omdat de jongens later bijna allen hun dienstplicht hebben doorgebracht in Duitsland, en daar de Duitsers wel met andere ogen hebben leren bekijken en waarderen. In die tijd, als miliciens bij de B.S.D. (Belgische Strijdkrachten in Duitsland), heb ik “am Stammtisch oder an der Theke” pijnlijke verhalen moeten aanhoren over de *Bunkerratten* en de *Trümmerfrauen* in de puinhopen van het naoorlogse Duitsland. Ik had hierbij

ergens het gevoel dat wij als oorlogskinderen in 1940/44 in zekere zin een voorafspiegeling waren van die Duitse naoorlogskinderen in 1944/49.

Interne ballingschap

Een late genoegdoening kregen de ex-verzetslieden in zekere zin via de hervormingsgezinde contestatiebeweging in West- en Centraal-Europa tijdens de lente van 1968, waardoor het oude establishment zowat overal aan het wankelen werd gebracht (enigszins vergelijkbaar met de huidige beroering in de Arabische wereld). Wat specifiek Duitsland betreft, en het onverwerkt nazi-verleden van de oorlogsgeneratie, zagen zij de opkomst van de R.A.F. (Rote Armee Fraktion), de Baader-Meinhof-Gruppe, de A.P.O. (Aussenpolitische Opposition), de "Grünen" en vervolgens de Vredesbeweging, ongetwijfeld allemaal (soms gewelddadige) uitingen van een maatschappelijke patsituatie en van botsende generaties ingevolge het al te lang aanblijven van oude nazi's in alle geledingen van de Duitse samenleving.

In Oostende zelf was er, zoals overal elders, na de bevrijding weliswaar nog enige politieke actie van het verzet via betogingen, manifestaties en optochten, vooral na de terugkeer, in 1945, van overlevenden van de concentratiekampen (onder de leuzen "Wreekt de martelaren van de folterkampen!" en "Ook de zwarten hielpen daaraan mee!" of ook "Trouw aan het vaderland, niettegenstaande..."), met nog een allerlaatste politieke opflakking tijdens de koningskwestie in 1950. Doch daarna werd het erg stil. Het verzet trok zich terug in eigen kring, in een soort van "interne ballingschap", en kwam enkel nog naar buiten - met een zekere verbetering - bij officiële plechtigheden en herdenkingen. Het geleidelijk uiteenvallen van het Belgisch staatsverband was voor velen onder hen een pijnlijke ervaring, bovenop al hun andere frustraties en trauma's. Maar, trouw aan hun idealen en steeds herinnerend aan de offers die hiervoor gebracht werden, hebben zij een blijvende betekenis in onze vaderlandse geschiedenis verworven (met de nadruk op "vaderlands"), tot op vandaag en zeker ook voor morgen, als onuitwisbare aanmaning tot waakzaamheid en verzet tegen iedere vorm van heropleving van fascisme of nazisme.

(wordt vervolgd)

ILLUSTRATIES : Over deze verborgen en zelfs geheime aspecten van de bezetting bestaat er uiteraard zeer weinig beeldmateriaal. Lezers die hierover wél beschikken, worden vriendelijk verzocht te willen contact opnemen met het bestuur van "De Plate" of met de auteur. Eventuele bijkomende getuigenissen worden eveneens met dank aanvaard. Over de verzetsbeweging in Oostende is alleszins het laatste woord nog niet gezegd en geschreven, wel integendeel ...

INDEX 2011

Traditiegetrouw publiceert "De Plate" voor de geïnteresseerde lezers een inhoudstafel & indices op het voorbije jaar.

U kunt ze bestellen door € 3,75 te storten op rekening BE81-3800-0966-6224 (BIC: BBRUBEBB) van De Plate met vermelding "Index 2011".

De index verschijnt in de loop van de maand april of mei.

door Emile SMISSAERT

Paradoxaal te noemen én een doordenkertje: hoe minder het Koningshuis thans nog wat in de pap te brokken heeft - buiten representatieve taken allerhande om - hoe meer men, van hoog tot laag, doorgaans in alles wat "royalty" betreft, geïnteresseerd is en blijft. Het mag dan al - heden toch en extreem gesteld - zagezegd om wat klatergoud en verheven sfeerschepping en -klopperij gaan - meer niet - , toch doet het ons hartje wat sneller kloppen. Het brengt ons tot wegdromen, het schuift onze kneuterige dagelijksheid tijdelijk terzijde en wij vertoeven dan, als Assepoester, voor een moment "in hogere kringen", daar waar alles zoveel zorgelozer, zo beter om leven lijkt te zijn. Zonder illusies, door-en-door nuchter doorheen het bestaan zijn weg zoeken, hopelijk vinden en soms moeten strijden om zich te handhaven, - het is pijnlijk te dulden, moeilijk om harden.

Door de tijd heen, in lengte van jaren, heeft "ons Oostende" nauwe banden gehad met de toenmalige leden van de Koninklijke Familie. Vóór 1914 heeft ze, door haar protectie en gunsten, ons luister en aanzien gegeven, het stadje aan de Noordzee doen groeien tot een beroemde badstad in Europa alwaar, door de komst van vermogende en vaak prestigieuze gezinnen, het toerisme dat de bron van inkomsten en levensonderhoud was voor velen, kon floreren. Het tij keerde na 1919. Het Koninklijk Gezin en de zeer welstellenden wendden zich meer en meer af van het Oostende-van-weleer; hoe het zover kwam, en evolueerde, liefst tot in de details nagegaan, het blijft tot op heden onduidelijk.

In de documentaire nalatenschap van onze opeenvolgende Vorsten (be)rusten vermoedelijk nog menige, tot hiertoe onbekende of veronachtzaamde archivalia die o.m. een duidelijker licht zouden kunnen werpen op of nadere verklaringen aanreiken betreffende de wisselwerking Oostende en de kuststreek enerzijds en de rol, de invloed van het Belgische Koningshuis anderzijds. Eerder een geduldig, competent werk voor specialisten ter zake en gevormde onderzoekers. Maar waarmée, hoe kan men zich vooraf een overzichtelijk, een verantwoord beeld vormen van al die koninklijke relictien? Archivaris Dr. hist. Gustaaf Janssens en dhr. Baudouin D'Hoore stelden hiertoe een handige "oriëntatie" samen van en over "*De archieven en verzamelingen bewaard in het Archief van het Koninklijk Paleis*" (2010), een uitgave van het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën in de reeks "*Zoekwijzers*", deel 21, 24 blz.: ill. Het is géén inventaris, wél een *gids* voor dit soort "bijzonder archief". Zoals: wat wordt bewaard? Wat is raadpleegbaar? Hoe neemt men contact op? Welke zgn. *fondsen* zijn voorhanden en raadpleegbaar met betrekking tot de Koning, de Koningin, zijn familie? Er is ook informatie – ik beperk me tot enkele themata – over de politiek, de wereldoorlogen, kunst en cultuur, urbanisme en architectuur, e.z.m. Er steken tevens goed voorziene fotoverzamelingen in het aangebodene. Een lijst van de gepubliceerde archiefinventarissen sluit het boekje af. Niet alleen is deze gids op papier insgelijks beschikbaar in het Frans, maar ze is ook te vinden op het internet: www.arch.be. Uit ervaring weet ik, dat ter plaatse niet-gepubliceerde "lijsten van stukken" ter inzage liggen én de fondsenkennis van de archivaris is desnoods aanspreekbaar. Wat wij hier beknopt te berde brengen, is iets uitgebreider te vinden in de recensie door Prof. Christian Koninckx die te vinden is in het tweetalige tijdschrift "Museum Dynasticum"; jrg. 22, 2010, nr. 1, p. 35-36. Deze periodiek wordt uitgegeven door de "Koninklijke Vereniging Dynastie en Cultureel Erfgoed" (Hertogstraat 2, 1000 Brussel) en beschikt over een site op het net: www.musdyn.be, met allerlei weetjes over actuele of afgewerkte projecten.

Voornoemd tijdschrift "Museum Dynasticum" (een Latijnse benaming die m.i. misleidend is, daar waar sprake is van museum, en dat is het juist niet!) ligt ter kennismaking, o.m. in de Oostendse centrale, openbare "Bibliotheek Kris Lambert"; vroegere jaargangen zijn opvraagbaar en ter plaatse te consulteren en kopieerbaar.

Een woordje uitleg bij de geporseleinde kaart verschenen op de kapt van het maart-nummer.

Café de l'Espérance – Nouveau Marché n° 6

Nieuwe Markt (Nouveau Marché) is de oorspronkelijke naam van het huidig Ernest Feysplein. Dit plein droeg eerst de naam Nieuwe Markt, later Stationsplein en in juli 1888 Vandersweepplaats. In 1945 veranderde het nogmaals van naam.

Ref.: DESCHACHT (D.), Straatnamen van Oostende van A tot Z.

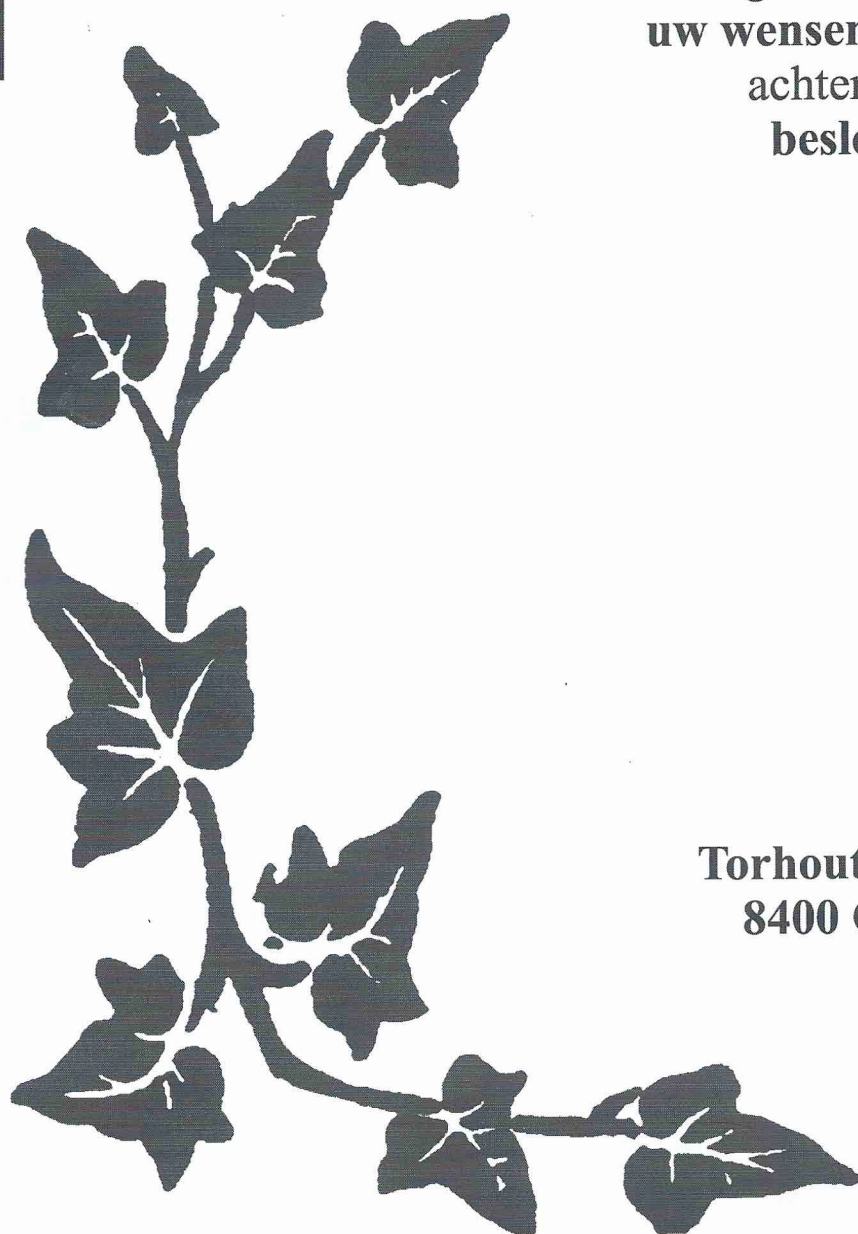
Op de kapt een afdruk van een geporseleinde kaart

**Huyghe – Clicteur
Bijoutier & Graveur
Rue de la Chapelle 53
Ostende**

Uitvaartverzorging - Funerarium

Jan Nuytten

Het **uitvaartkontrakt**
is de absolute **zekerheid**
dat uw begrafenis of crematie
zal uitgevoerd worden volgens
uw wensen en dat uw familie
achteraf **geen financiële**
beslommeringen heeft

Torhoutsesteenweg 88 (h)
8400 Oostende (Petit Paris)
tel. 059/80.15.53